

Miessukupuoli ja maskuliinisuus väkivaltatyössä
Väkivaltatyöntekijöiden näkemyksiä mieheydestä, maskuliinisuudesta ja
parisuhdeväkivallan osapuolten auttamisesta

Veli-Matti Österberg

Pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden maisteriohjelma

Sosiaalityö

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Syksy 2020

TIIVISTELMÄ

MIESSUKUPUOLI JA MASKULIINISUUS PARISUHDEVÄKIVALTATYÖSSÄ Väkivaltatyöntekijöiden näkemyksiä mieheydestä, maskuliinisuudesta ja parisuhdeväkivallan osapuolten auttamisesta

Veli-Matti Österberg
Sosiaalityö
Maisterintutkielma
Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto
Ohjaaja: Marita Husso
Syksy 2020
Sivumäärä: 61 sivua + 1 liitettä

Tässä tutkielmassa käsittelen mieheyttä ja maskuliinisuutta väkivaltatyön kontekstissa. Tarkoituksena on selvittää väkivaltatyöntekijöiden näkemyksiä mieheydestä, maskuliinisuudesta ja parisuhdeväkivallan osapuolten auttamisesta. Pääasiallinen tutkimuskysymykseni on, miten parisuhdeväkivaltatyössä puhutaan miehistä ja maskuliinisuudesta. Kysyn myös, miten väkivaltatyön ammattilaiset kytkevät maskuliinisuuden väkivaltatyön käytäntöihin ja miten he yhdistävät maskuliinisuuden perheväkivaltaan.

Tämä tutkielman aineisto on osa Jyväskylän Yliopiston Psykoterapian opetus- ja tutkimusklinikan *Pariterapia parisuhdeväkivallan ehkäisevänä keinona* – tutkimusta sekä *Väkivallan kohtaamisen käytännöt sosiaali- ja terveysalan organisaatiossa* – projektia. Aineisto koostuu neljästä fokusryhmähaastattelusta, joissa alun perin on selvitetty työntekijöiden näkökulmia pariterapian soveltamisesta lähisuhdeväkivallan hoidossa. Tässä tutkimuksessa aineiston analyysissä on hyödynnetty laadullista sisällönanalyysia.

Analyysin tuloksena mieheyttä ja maskuliinisuutta väkivaltatyön kontekstissa käsittelevä puhe jakautuu viiteen temaattiseen kokonaisuuteen. Ne ovat väkivaltatyön jaottelu sukupuolen mukaan, vaikeus puhua väkivallasta, väkivaltatyöhön motivoimisen haasteet, miehen vastuuttaminen väkivallasta, sekä vallankäyttö ja kontrollointi.

Avainsanat: Maskuliinisuus, parisuhdeväkivalta, väkivaltatyö, sisällönanalyysi, fokusryhmähaastattelu

Sisällysluettelo:

1. JOHDANTO.....	s2
2. MIESSUKUPUOLI JA HUOLTAPITÄVÄ VALTA	s4
2.1 Hegemoninen maskuliinisuus ja huoltapitävä valta.....	s5
3. VÄKIVALTATYÖ JA PARISUHDEVÄKIVALTA.....	s9
3.1 Väkiältä ja maskuliinisuus.....	s12
3.2 Väkivaltainen mies parisuhteessa	s14
3.3 Sukupuoli parisuhdeväkivaltatyön käytännöissä	s17
3.3.1 Parisuhdeväkivaltatyön käytännöt	s18
3.3.2 Perheterapia/parityöskentely parisuhdeväkivallan käytännöissä	s24
4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	s26
4.1 Tutkimustehtävä	s26
4.2 Aineisto ja menetelmät	s26
4.3 Aineiston analyysi	s27
4.4 Esimerkkejä Analyysiprosessista	s28
4.5 Eettinen pohdinta	s30
5. AINEISTON ANALYYSI	s32
5.1 Väkiältä puhumisen vaikeus	s32
5.2 Väkiältätyön jakautuminen sukupuolen mukaan.....	s34
5.3 Väkiältätyöhön motivoimisen haasteet.....	s36
5.4 Miehen vastuuttaminen väkiältäta.....	s38
5.5 Vallankäyttö ja kontrollointi	s39
6. TULOKSET JA POHDINTA.....	s43
6.1 Väkiältäta puhuminen	s43
6.2 Miehet miesten ja naiset naisten ymmärtäjinä	s45
6.3 Motivointi ja vastuuttaminen	s47
6.4 Kontrolloituva mies	s49
6.5 Yleinen pohdinta	s52
LÄHTEET	s58
LIITTEET	
Liite 1.	s62

1. JOHDANTO

Gradussani tutkin parisuhdeväkivaltaa ja väkivaltatyötä miessukupuolen näkökulmasta. Tarkastelen sitä, millä tavoin miehisuus ja maskuliinisuus näkyy parisuhdeväkivaltatyössä. Kiinnostus aiheeseen on lähtenyt siitä, että olen kohdannut itse sosiaalityöntekijänä asiakastyössä tapauksia, joissa ongelmana on parisuhdeväkivalta. Sosiaalityön kentällä olen opintojeni alusta alkaen myös saanut kuulla huomautuksia liittyen sukupuoleeni. Tämä johtuu siitä, että sosiaalityö on ollut perinteisesti hyvin naisvaltainen ala ja miespuoliset työntekijät ovat edelleen poikkeus. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestöön Talentiaan kuului vuonna 2020 yli 23 000 jäsentä, joista 7% eli reilu 1600 oli miehiä (Talentia: www.talentia.fi). Vuonna 2002 Talentiaan kuuluvista työllisistä miehistä 313 oli luokiteltu sosiaalityöntekijöiksi (Hänninen, 2004). Tämäkin osaltaan selittää, miksi olen saanut kuulla sukupuolestani aina opiskelijakavereiltani, työkavereiltani, kuin myös työssä kohtaamiltani asiakkailta. Olen huomannut, että erityisesti käsiteltäessä parisuhdeväkivaltaa ja pariskuntien välisiä riitatilanteita, sukupuoli nousee vahvasti esille. Parisuhdeväkivalta onkin varsin vahvasti sukupuolittunut ilmiö, jossa tilastojen mukaan yleensä mies on väkivaltainen ja nainen uhri (mm. Husso & Virkki 2008, Nyqvist 2001 & 2004, Keskinen 2005, Riski 2009). Parisuhdeväkivaltaan liittyy myös valta ja kontrolli, ja valta-asetat tulevat usein esiin väkivaltatyössä. Kyse on useimmiten miehen käyttämästä väkivallasta kumppaniaan kohtaan.

Työskennellessäni sosiaalitoimistoissa sosiaalityöntekijänä olen törmännyt toistuvasti parisuhdeväkivaltaan. Kaikki parisuhdeväkivaltatapaukset, joita olen kohdannut, ovat tapahtuneet lapsiperheissä ja tulleet lastensuojeluilmoitusten kautta sosiaaliviraston tietoon. Kyseessä on ollut siis ensisijaisesti lastensuojelutyö, mutta aikuisten väliset ongelmat ovat usein syy lastensuojelulle puuttua perheen tilanteeseen. Itse huomasin näissä asiakastilanteissa, että minulla miespuolisena sosiaalityöntekijänä oli usein

erilainen vaikutus miespuolisiin asiakkaisiin. Miehet selkeästi pyrkivät ottamaan minuun enemmän kontaktia, ehkä jopa saamaan minusta jonkinlaista liittolaista itselleen. Sain muun muassa kuulla miehiltä, että kaikki naiset ovat kääntyneet heitä vastaan, niin vaimo kuin sosiaalityöntekijät, eivätkä nämä naiset usko, mitä miehellä on sanottavanaan. Jorma Hännisen mukaan huolto ja tapaamisasioissa asiakasmiehet voivatkin toivoa miestyöntekijästä liittolaista itselleen (Hänninen, 2004). Koin tilanteissa ahdistavana sen, että miehet hakivat minusta ymmärtäjää väkivallalleen, vaikka en suinkaan ymmärtänyt sitä. En myöskään osannut odottaa sukupuolen vaikuttavan asiakastilanteissa niin paljoa. Leo Nyqvist on väitöskirjassaan (2001) haastatellut parisuhteissa kumppaniaan kohtaan väkivaltaisia miehiä ja toteaa miesten hakeneen myös häneltä ”ymmärrystä”. Nyqvist uskookin saman ongelman piilevän juuri auttamistyössä (Nyqvist, 2001). Minun ei kuitenkaan tarvinnut hyväksyä miesten väkivaltaa, mutta toisaalta ehkä heille tuli sellainen olo, että joku kuuntelee heitäkin ja se saattoi tehdä työskentelystä kaikille helpompaa. Lastensuojelun sosiaalityöntekijänä minun oli helppoa olla ensisijaisesti lasten puolella ja väkivaltaa vastaan. Selvää on, että väkivaltaa ei voi hyväksyä ja koen hieman kiusallisena ajatuksen, että jotenkin miehenä ymmärtäisin miesten tekemää väkivaltaa esimerkiksi naisia paremmin.

Tässä tutkielmassa käsittelen väkivaltatyön ammattilaisten näkemyksiä liittyen työn käytäntöihin, ja siihen miten miessukupuoli nousee esille väkivaltatyötä tehdessä. Tutkimusaineistona minulla on fokusryhmähaastattelut. Haastateltavina on ollut neljä moniammatillista fokusryhmää keväällä 2011. Haastateltuja yhdistää se, että kaikki haastatellut tekevät jossain määrin parisuhdeväkivallan kanssa töitä, mutta he edustavat eri ammatteja ja ovat töissä eri toimipisteissä. Haastatelluissa ammattilaisissa on sekä miehiä että naisia. Koska sukupuoli kytkeytyy vahvasti parisuhdeväkivaltaan, se nousee myös aineistossa esille sekä työn käytännöissä, että myös työhön liittyvänä taustavaikuttajana. Ensisijainen kiinnostukseni on siinä, miten työntekijät puhuvat miehistä ja maskuliinisuuksista.

2. MIESSUKUPUOLI JA HUOLTAPITÄVÄ VALTA

Mitä tarkoittaa olla mies tai mikä tekee miehestä miehen? Kun ihminen syntyy, tämän biologinen sukupuoli on yleensä helposti todettavissa. Biologinen sukupuoli on toisaalta vain yksi tapa ymmärtää ja käsittää sukupuolta. Sukupuolen määrittely ei siis suinkaan ole helppoa. Arto Jokinen on todennut, että miehen ja mieheyden määrittely on vaikeampaa, kun aluksi voisi kuvitella ja toteaa sen jälkeen, ettei maskuliinisuuden määrittely ole ainakaan yhtään helpompaa. Myös R.W. Connell (1995) on todennut maskuliinisuuden ja feminiinisuuden määrittelyn olevan vaikeaa, vaikka termejä käytetäänkin yleisesti arkisissa keskusteluissa. Maskuliinisuuteen liittyvät vahvasti kulttuuriperäiset seikat, kuten se millaista on olla mies missäkin kulttuurissa. Jokisen (2010) mukaan länsimaisessa kulttuurissa maskuliinisina ominaisuuksina pidetään yleensä tunteiden kontrollia, toiminnallisuutta, hallitsevuutta, suoriutumista, rationaalisuutta ja fyysistä voimaa. Maskuliinisuus määritellään feminiinisuuden vastakohtaksi ja feminiiniseksi piirteiksi luokitellaan muun muassa yhteisöllisyys, emotionaalisuus ja empaattisuus. Maskuliinisuus ja feminiinisyys ikään kuin ajatellaan samaan jatkumoon toistensa ääripäiksi ja ne yhdistyvät heteroseksuaalisen halun kautta. (Jokinen, 2010). Sukupuolentutkimuksessa on kuitenkin purettu tällaisia luonnollisina pidettyjä käsityksiä maskuliinisuudesta ja feminiinisydestä. Kyse on ihmisten tuottamista merkitysrakenteista, eikä suinkaan universaalista luonnonlaista, vaan ideologisista käsityksistä, jotka ovat myös muutettavissa (Jokinen, 2010, 128). Connell (1995) toteaa, että maskuliinisuutta ei ole olemassa ilman sen kontrastista suhdetta feminiiniseen. Mikäli miehiä ja naisia ei kohdeltaisi tiettyjen polarisoituneiden luonnetyyppien kantajina, ei myöskään olisi nykyisen läntisen maailman tyylistä käsitystä maskuliinisuudesta. Connellin mukaan näin asia olikin Euroopassa ennen 1700-lukua. Naiset ja miehet nähtiin erilaisina, mutta naiset nähtiin ikään kuin puutteellisina tai vähäisempinä versioina miehistä. Maskuliinisuus onkin suhteellisen tuore käsite,

korkeintaan muutama sata vuotta vanha sellainen. (Connell, 1995).

Mies ja maskuliinisuus ymmärretään yleisesti sukupuolen kautta, mutta ne eivät koostu yksistään sukupuolesta. Mieheen ja miehen maskuliinisuuksiin vaikuttavat useat eri asiat, kuten ikä, luokka, etnisyys ja niin edelleen (Kimmel, 2005). Maskuliinisuus käytännössä kuvaa miehen kategoriaa: mitä enemmän henkilöllä on miehisiä piirteitä, sitä varmemmin hän on mies. Jokisen (2010) mukaan mieheksi ei synnytä, mieheys ansaitaan. Näin ollen kyseessä ei ole todellisuutta peilaava käsitys miehistä, vaan odotusarvo siitä, millainen miehen tulee olla ja miten toimia. Tällaiset odotukset asettavat miehille omat paineensa ja luovat omat ongelmansa. Miehen ei ole suinkaan helppoa täyttää niitä miehisiä kriteerejä, joita häneltä odotetaan ja toisaalta kaikki eivät tietoisesti edes halua niitä täyttää. Mieheys ja naiseus muotoutuvat joka tapauksessa kulttuurisesti ja kyseessä on myös sosiaalisesti opittu ilmiö (Säävälä, 1999). Miehen sukupuoli rakentuu mieheen kohdistuvissa odotuksissa ja kulttuurisissa eroissa naisen sukupuoleen. Poikalapsi omaksuu miehenä olemisen sosialisoinnin kautta ympäristön asettamista mieheyden kulttuurin odotuksista, ei evoluution tai perimän takia. Jokisen (2000) mukaan kulttuurinen maskuliinisuus ansaitaan suorittamalla miehuuskokeita sekä läpäisemällä miehisiä siirtymäriittejä. Jokinen toteaa, että miehuus ei kuitenkaan säily, vaan se vaatii jatkuvaa näyttöä ja miehen elämä voikin olla sarja miehuuskokeita. (Jokinen, 2000).

2.1 Hegemoninen maskuliinisuus ja huoltapitävä valta

Mitä mieheltä sitten kulttuurisesti odotetaan? Kuuluuko miehenä olemiseen ja maskuliinisuuteen väkivaltaan liittyviä odotuksia? Sipilä (1994) on avannut hegemonisen maskuliinisuuden käsitettä. Kyseinen käsite tuo esiin, että on olemassa tietty "miehen rooli", tietty maskuliinisuus, jolle muut maskuliinisuudet ja feminiinisyydet ovat alistettuja. Hegemonia tarkoittaa hierarkkista järjestystä, joka perustuu voimankäytön lisäksi myös yhteiskunnallisiin normeihin ja rakenteisiin. Hegemoninen maskuliinisuus on kulttuurinen konstruktio, joka ylläpitää miesten valtaa ja jota suurin osa miehistä tietoisesti tai tiedostamattaan tukee. Keskeinen osa hegemonista maskuliinisuutta on heteroseksuaalisuus, mutta hegemonia sisältää myös työnjaon, jossa tehtävät nimetään miesten tai naisten töiksi. Sipilän mukaan (1994) miehet tutkitusti kokevat enemmän ahdistusta riittämättömästä maskuliinisuudestaan, kuin naiset feminiinisyydestään. Tosimiehen ihannekuvaan verrattuna moni mies tuntee maskuliinisuutensa

riittämättömäksi ainakin toisinaan. Sipilä luettelee tosimitiehen normeiksi, että miehen tulee olla 1) fyysisesti voimakas, 2) yhteiskunnallisesti menestyvä, 3) vakaa, järkkymätön ja kyvykäs puolustamaan itseään ja yhteisöään sekä 4) erinomainen heteroseksuaalinen rakastaja. Miehenä oleminen on erityinen tehtävä, jossa maskuliinisuutta pitää todistaa erilaisin tavoin. Toisaalta kyseessä on hegemonisen maskuliinisuuden luoma kulttuurinen ihannekuva, joka ei vastaa ja jonka ei tarvitse vastata miesten enemmistön todellisia ominaisuuksia. (Sipilä 1994).

Maskuliinisuuksien laajasta spektristä kertovat jotain esimerkiksi sosiaalialalla työskentelevät miehet, jotka tekevät huolenpitotyötä. Hänninen (2004) on ottanut valtaan toisenlaisen näkökulman ja puhuu sosiaalityön huoltapitävästä vallasta. Huoltapitävä valta tarkoittaa Hännisen mukaan vastuuta ottavaa välittämistä, toisen tai toisenlaisen, usein heikomman puolelle asettumista. Huoltapitävään valtaan liittyy myös hoiva, tarkoittamatta kuitenkaan holhousta. Hännisen mukaan huolenpitoon sisältyy oleellisena osana vallan käytön aspekti. Ilman valtaa sosiaalityökään ei pysty selviytymään muutostyön tehtävästä. Sosiaalityössä valtaa käytetään asiakastyössä suostuttelun ja pakkokeinojen kautta. Kontrolli yhdistää sosiaalityön Hännisen mukaan tekniseen rationaalisuuteen, vallan lujittumiseen ja maskuliinisuuteen. Hänninen pyrkii tuomaan esiin, että naisisen ohella sosiaalityössä on myös maskuliininen puolensa. (Hänninen, 2004).

Moderni mieheys yhdistetään edelleen sellaisiin piirteisiin kuten jämäkkyys, tunneilmaisun välttely, hallittu aggressiivisuus, riippumattomuuden tavoittelu ja ei-naismaisuus. Moni mies hakeutuukin modernien sukupuolijakojen osoittamille pakoille, eikä ihmistyön ammatteihin, jotka Hännisen mukaan toistavat modernin perhemallin logiikkaa yhteiskunnallisena äiteytenä ja ammatillisena äitimisenä. Sosiaalityöhön miehet voivat tuoda teknisen rationaalisuuden tai autoritaarisen vallan käytäntöjä. Huoltapitävä valta sen sijaan ehdottaa muitakin vaihtoehtoja: tunteiden käsittelyä, heikommista välittämistä ja heidän puolustamistaan, olivat nämä naisia, lapsia tai miehiä. Hännisen mukaan tällainen suhde vallan käytäntöihin ja siihen sisältyvä sosiaalityön mieheys voidaan tulkita nimenomaan säröksi hegemonisessa maskuliinisuudessa. (Hänninen, 2004).

Asiakastyö voi Hännisen mukaan joko pönkittää tai kyseenalaistaa hegemonista maskuliinisuutta. Miehiin kohdistuu sosiaalityön työyhteisöissä teknistä taitoa ja

ruumiillista suoritusta korostavia maskuliinista sukupuoliroolia vahvistavia odotuksia. Saattaa jopa olla niin, että huolenpitotyön ammattilaisina naisvaltaisissa työkuultuureissa mies tulee vasta tietoiseksi omasta maskuliinisesta puolestaan. Toisaalta huoltapitävään valtaan sisältyy naisinen puolensa kykyä ymmärtää, ottaa vastuuta ja käsitellä tunteita. Näistä muodostuu eroja myös asiakastyötä tekevien miesten välille riippuen siitä, miten miehet yhdistelevät omassa ammattikäytännöissään ja työyhteisösuhteissaan hegemonisen maskuliinisuuden ja sitä kyseenalaistavia malleja. (Hänninen, 2004.)

Hegemonisen maskuliinisuuden teoriaa on kritisoitu siitä, että se tulkitaan helposti universaaliksi järjestykseksi. Hegemoninen maskuliinisuus on kuitenkin vain lähimpänä vallalla olevaa miehisyyden ideaalia, ja se ilmenee erilaisena kulttuurista sekä paikallisesta kontekstista riippuen. Lisäksi se on terminä nähty hieman epämääräisenä, eli sitä voi tulkita eri tavoin eri tilanteissa. Toisinaan se voi tarkoittaa poliittista mekanisme, kuten kulttuurista ja moraalista patriarkaalista johtajuutta. Toisinaan sillä viitataan tiettyihin miesryhmiin, kuten valkoiseen keskiluokkaiseen heteromieheen ja joskus sillä tarkoitetaan ominaisuuksien listaa, johon kuuluu aggressiivisuus, rationaalisuus ja fyysisuus. Näin ollen hegemonista maskuliinisuutta on haastavaa tunnistaa myöskään empiirisestä tutkimuksesta. (Ojala & Pietilä, 2013.)

Lisäksi on oleellista huomata, että sukupuoli ei ole olemassa eikä myöskään rakennu irrallaan muista yhteiskunnallisen eronteon kategorioista. On huomioitava myös ikä, yhteiskuntaluokka ja seksuaalisuus. Identiteettiin vaikuttavat monet muutkin asiat kuin sukupuoli. Sukupuoli rakentuu erilaisten erojen leikkauksissa. Esimerkiksi ikä jakaa miehiä, koska ikääntyneen miehen kriteerit ja heihin kohdistuvat odotukset eivät ole samat kuin nuoremman. (Ojala & Pietilä, 2013.) Tässä tutkimuksessa keskityn maskuliinisuuteen ja miehisyyteen Suomalaisessa kulttuurissa. Jokainen voi kysyä itseltään, millainen miehen tulee olla Suomessa. Millainen mies Suomalainen mies on? Näin ollen voidaan myös pohtia sitä, millainen miehen ei tule olla - mitä jää miehen määrittelyn ulkopuolelle? Länsimaisissa kulttuureissa miehuuden kriteerit ovat pitkälti samankaltaiset, mutta oma aineistoni sekä useat teokset lähdekirjallisuudessa liittyvät pitkälti kotimaiseen tapaan käsitellä mieheyttä ja miehenä olemista. Yhtenä selkeänä esimerkkinä kotimaisista miehiin kohdistuneesta odotuksesta on meno armeijaan. Suomessa nimenomaan miehen odotetaan käyvän armeijan ja suorittavan asevelvollisuuden. Armeijan käynti on normi ja armeijan käymättömät miehet poikkeavat tästä normista. Se, että armeija on nimenomaan velvollisuus miehille, kertoo siitä, että

miesten ajatellaan soveltuvan fyysisesti ja henkisesti naisia paremmin systemaattiseen, organisoituun, laajamittaiseen väkivaltaan sekä sen kohtaamiseen (Jokinen, 2017). Itse muistan jo ala-asteelta, kuinka poikaporukoissa puhuttiin armeijasta ja siitä, mihin tai missä haluaa armeijan käydä. Michiä, jotka eivät käy armeijaa usein väheksytään tai syrjitään armeijan käymättömyydestään. Armeijalle vaihtoehtona olevaa siviilipalvelusta ei yleisesti nähdä niin kunniakkaana tapana suorittaa tämä ”miehinen” velvollisuus, vaan siviilipalvelusmiehiin suhtaudutaan pahimmillaan ”isänmaan pettureina”. Lisäksi täytyy myös muistaa, että edelleen on miehiä, jotka kieltäytyvät myös siviilipalveluksesta ja näin ollen ovat ”totaalikieltäytyjiä”. Aseistakieltäytyjäliiton mukaan vuosittain siviilipalvelukseen hakeutuu yli 2000 miestä ja totaalikieltäytyjiä on vuosittain 35-55 (Aseistakieltäytyjäliitto, 23.10.2020).

3. VÄKIVALTATYÖ JA PARISUHDEVÄKIVALTA

Maailmanterveysjärjestö WHO:n (2005) mukaan ”*väkivalta on fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään tai yhteisöön ja joka johtaa tai joka voi hyvin todennäköisesti johtaa kuolemaan, fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttymättä jäämiseen.*”. Vuosittain yli miljoona ihmistä menettää henkensä ja sitäkin useampi saa vammoja joko itse aiheutetun, ihmisten välisen tai kollektiivisen väkivallan seurauksena. Tässä tutkimuksessa keskitytään parisuhteessa tapahtuvaan väkivaltaan, joka on luonteeltaan usein piiloon jäävää. WHO:n (2005) mukaan jopa suurin osa väkivallasta tapahtuu näkymättömissä, kuten kotona, työpaikoilla, tai esimerkiksi ihmisten hoivaamiseen tarkoitetuissa laitoksissa.

Parisuhdeväkivallalla tarkoitetaan parisuhdekumppaniin kohdistettua henkistä, fyysistä, taloudellista tai seksuaalista väkivaltaa. Suomalaisessa keskustelussa on perinteisemmin puhuttu perheväkivallasta. Suomessa on vasta 1990-luvulta lähtien nostettu ilmiön sukupuolittuneisuus vahvemmin esiin ja nimenomaan naisiin kohdistuvan väkivallan vähentämisestä on tullut prioriteetti myös valtakunnan tasolla. Aikaisempi neutraali lähestymistapa parisuhdeväkivaltaan on johtunut siitä, että perhe- ja parisuhdeväkivalta on nähty sosiaalihuollollisena kysymyksenä ja koko perheen huomioonottaminen on nähty tärkeänä. (Nyqvist, 2001). Ongelmana tässä lähestymistavassa oli se, että parisuhdeväkivalta nähtiin osana perheen sisäisiä vuorovaikutussuhteita - tekijää ei nimetty, vaan puhuttiin koko perheen ongelmasta. Väkivallan sukupuolittuneisuus jäi vaille huomiota, kun keskityttiin lähinnä perhesuhteisiin, vuorovaikutukseen ja huono-osaisuuteen (Keskinen, 2005). Lisäksi pyrkimyksenä oli pitää perhe koossa väkivallasta

huolimatta, joten ei nähty hyvänä asiana korostaa yksilöiden sukupuolta, erilaista asemaa perheessä, valtasuhteita, tai seksuaalisuuden kytkeytymistä väkivaltaan. Väkivaltaa on pidetty vain yhtenä parisuhteen ongelmana ja se on ymmärretty seuraukseksi vuorovaikutus- ja kommunikaatio-ongelmista, eikä nähty niiden syyksi. (Nyqvist, 2004).

1990-luvulle asti sukupuolineutraali käsitys väkivallasta oli myös väkivaltaa kohtaavissa instituutioissa työn perustana (Keskinen, 2005). Suomessa naisiin kohdistuva väkivalta nousi kansallisesti poliittiselle jalustalle, kun Tasa-arvoasian neuvottelukunta perusti vuonna 1990 erillisen väkivaltajaoston, jonka tehtäväksi tuli pohtia naisiin kohdistuvaa väkivaltaa sekä tehdä toimenpide-ehdotuksia väkivallan vähentämiseksi ja väkivallan uhrien ja tekijöiden auttamiseksi (Riski, 2009). Sukupuolispesifimpi lähestymistapa parisuhdeväkivallan ammatillisessa kohtaamisessa onkin tärkeä, sillä naisiin kohdistuva väkivalta on sukupuolten valtasuhteisiin perustuva rakenteellinen ja globaali ongelma. Sitä esiintyy kaikissa maissa, kulttuureissa ja sosiaalisissa kerrostumissa (Riski, 2009). Taina Riski on sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksessa "Naisiin kohdistuva väkivalta ja tasa-arvopolitiikka" (2009) määritellyt naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Henkisen, fyysisen, seksuaalisen ja taloudellisen väkivallan lisäksi hän tuo esiin naisiin kohdistuvan väkivallan muotoina myös naisilla käytävän kaupan ja prostituutioon pakottamisen, tyttöjen sukupuolielinten silpomisen, perheen kunniaan perustuvat pahoinpitelyt ja murhat, sekä naisiin kohdistuvat joukkoraiskaukset sota- ja konfliktitilanteissa (Riski, 2009). Riskin mukaan naisiin kohdistuvan väkivallan eri muotoja yhdistää ajatusjärjestelmä patriarkaatti, jonka lähtökohtana on pyrkimys miehiseen dominanssiin kaikkialla yhteiskunnan tasoilla (2009). Kyse ei ole siis pelkästään suomalaisen yhteiskunnan ongelmasta, eikä ole myöskään ihan sama, miten parisuhdeväkivallasta puhutaan tai miten siihen ammatillisin keinoin puututaan. Kuten Nyqvist (2001) on todennut, *"Ongelman vahva kytkeytyminen naisen ja miehen väliseen suhteeseen sekä miesten dominoiva rooli väkivallantekijöinä edellyttävät myös sukupuolineutraalisuudesta irrottautuvaa tarkastelukulmaa ongelman ymmärtämiseksi ja siihen suunnattavien interventioiden tehostamiseksi."*

Perhe- ja parisuhteet ovat luottamus- ja vastuusuhteina erityisiä. Vastuukysymys on parisuhdeväkivaltaan liittyen tärkeä, sillä on kiinnostavaa, millä tavoin vastuu parisuhteessa ja etenkin väkivaltaisessa parisuhteessa jakaantuu. Naisen tehtäväksi ajatellaan yleisesti perheen ja parisuhteen koossapitäminen. Tämän lisäksi vastuu väkivallasta ja sen lopettamisesta asettuu naiselle (Husso & Virkki, 2008). Väkivaltatyön

yhteydessä työn yhtenä kuvana esiintyykin nimenomaan miehen vastuuttaminen väkivaltaisuudestaan (esim. Nyqvist 2001 & 2004), sillä usein väkivaltaiset miehet pyrkivät nimenomaan syyllistämään kumppaniaan käytöksestään.

Parisuhteita pidetään yleisesti yksityisyyteen kuuluvina suhteina, joissa muihin ihmissuhteisiin ja vuorovaikutukseen liittyvät säännöt eivät välttämättä päde (Husso & Virkki, 2008). Husson ja Virkin mukaan luottamussuhdetta pidetään yleisesti positiivisena asiana, mutta perhe- ja parisuhteessa luottamussuhteen rakentumiseen liittyvät myös hierarkkiset valta-asemat. Luottamussuhteessa on pelkistetysti kyse välittämisen, hoivan ja huolehtimisen vaihdannasta, ja ne ovat luottajalle tärkeitä, jopa korvaamattomia asioita. Luottamussuhde perustuu oletuksiin yhteisistä arvoista ja pyrkimyksistä kuten toisen kunnioittamisesta, rehellisyydestä, sekä siitä, että toinen ottaa etuni huomioon eikä satuta minua. Nämä oletukset asettavat kuitenkin alttiiksi haavoittumiselle ja haavoitetuksi tulemiselle. Koska luottamus perustuu odotukseen, että toinen ei satuta, vaatii väkivaltaisen suhteen jatkuminen parisuhdeväkivallan tulkitsemista sellaisin tavoin, joilla luottamus toisen "hyväntahtoisuuteen" säilyy. Tällaisia tulkintatapoja on selittää väkivalta epäintentionaaliseksi, syyttää olosuhteita, tai itsensä syyttäminen. Väkivaltaisissa parisuhteissa eläneiden naisten kertomuksista Husson ja Virkin mukaan selviää, että väkivalta ajatellaan tyypillisesti ohimeneväksi ja tilapäiseksi, sillä luottamus ja usko parempaan johtavat tulkitsemaan enemmän hellyyden, välittämisen ja intohimon suhteen pysyviksi piirteiksi. Luottamisesta pidättäytyminen tarkoittaisi puolestaan joutumista luopumaan itselle tärkeiksi tuntuvista asioista, kuten perheestä tai parisuhteesta. Luottamuksessa onkin ennen kaikkea kyse läheisten suhteiden ylläpitämisestä ja säilyttämisestä. Lopulta kuitenkin pettymysten toistuessa luottamus voi lopullisesti pettää ja suhteesta irrottautuminen mahdollistuu. (Husso & Virkki, 2008).

Husson ja Virkin artikkelissa (2008) luottamuksen vastakohtaksi epäluottamuksen lisäksi oli nostettu pelko, jonka näyttäminen parisuhteessa on epäluottamuksen osoitus. Husson ja Virkin mukaan monet väkivallan kohteena olleet naiset kertoivat vältelleensä pelkonsa paljastamista kumppanilleen, koska sen paljastaminen kyseenalaistaisi koko parisuhteen perustan. Koska läheiset suhteet ja parisuhde etenkin intiiminä kumppanuussuhteena ovat hyvin merkityksellisiä, ne myös vaikuttavat vahvasti siihen, miten ajatteleme itsestämme ja miten suhtaudumme muihin ihmisiin ja ympäristöön. Husson ja Virkin mukaan väkivallan selitysmallit sekä häpeän ja syyllisyyden tunteet

kietoutuvat kaikki toisiinsa. Oletukset ja tulkinnat ihmisenä ja puolisona epäonnistumisesta sävyttävät suhdetta itseen sekä muihin. On oleellista huomata, miten kokonaisvaltaisesta ilmiöstä parisuhdeväkivallassa on kyse. Väkivallan selitykset ja kokemukset rakentuvat sukupuolittuneen luottamuksen kautta ja ne samalla muokkaavat ja ylläpitävät väkivaltaan ja sukupuoleen liittyviä vastuita, velvollisuuksia ja oikeuksia. Vastuunjaon seurauksena syntyneet itsesyytökset ja itseluottamuksen mureneminen saavat väkivaltaa kokeneet naiset potemaan lähinnä syyllisyyttä, häpeää ja epäonnistumista. Sen sijaan esimerkiksi vihan tunne vaatisi syyn näkemistä toisessa ihmisessä ja huomion kohdistamista toisen toiminnan epäoikeudenmukaisuuteen. (Husso 2003, Husso & Virkki 2008).

3.1 Väkivalta ja maskuliinisuus

Jokinen (2000) mainitsee tullessa siihen tulokseen, että väkivalta liittyy kaikkiin eri maskuliinisuuksiin eli toisin sanoen kaikkiin miehiin. Näin on hänen mukaansa siitä huolimatta, että suurin osa miehistä ei elämänsä aikana syyllistyäkään väkivaltarikoksiin. Väkivalta liittyy Jokisen mukaan kaikkiin miehiin, vaikka suurin osa pyrkii elämään väkivallattomasti. Jokisen tulos oli, että miesten väkivallan tyypillisin ilmentymä on väkivallan potentiaalisuus. Potentiaalinen väkivalta tarkoittaa väkivallan passiivista läsnäoloa. Jokinen avaa tätä seuraavasti: ”*väkivallan potentiaalinen ja maskuliinisuuden kytköksen takia naiset pelkäävät kaikkia miehiä sukupuolen perusteella tietyissä olosuhteissa*”. Esimerkkinä Jokinen mainitsee tilanteen, jossa öiseen aikaan nainen saattaa pelätä takanaan kävelevää miestä. (Jokinen 2000).

Nyqvist (2001) on todennut, että väkivaltaa voi tulkita miesten tavaksi ylläpitää valtaa naisiin nähden. Väkivaltaan turvaudutaan erityisesti silloin, kun miesten ylivalta on uhattuna. On syytä kuitenkin huomioida, että patriarkaalinen vallankäyttö on myös vallankäyttöä suhteessa toisiin maskuliinisuuksiin. Miehisen vallankäytön näyttäytyminen riippuu näkökulmasta. Maailman poliittinen ja taloudellinen johto koostuu lähinnä miehistä, niinpä maskuliinisuuskin yhdistetään helposti valtaan ja kontrolliin, myös perhe-elämässä. (Nyqvist, 2001). On kuitenkin tosiasia, että kansainvälisesti suurin osa, jopa 90%, kaikesta väkivallasta on miesten harjoittamaa väkivaltaa ja näin ollen kysymys väkivallan yhteydestä miehiseen vallankäyttöön on oikeutettu (Grönfors, 1994). Grönfors (1994) lähestyy väkivaltailmiötä pitämällä sitä

osana normaalia elämää, josta vain koitetaan tehdä epänormaalia, poikkeavaa ilmiötä. Grönforsin mukaan väkivalta liittyy olennaisesti yksilöiden ja ryhmien välisiin suhteisiin ja on osa normaalia yhteiskuntajärjestystä. Väkivaltaan liittyykin oleellisesti nimenomaan valta ja hierarkiat. Myös Grönforsin mukaan väkivalta on keino pitää yllä miesten ylivaltaa. Hän yhdistää väkivallan miehiseen identiteettiin, ja väkivallan välttämisen sekä sen seurausten hoitamisen naisten identiteettiin. Vaikka Grönfors pitää väkivaltaa osana normaalia elämää, on hänestä eri asia, miten väkivaltaan suhtaudutaan. Väkivallan motiivi antaa sille oikeutuksen, esimerkiksi kun kyseessä on itsepuolustus, sodat tai vaikkapa urheilu. On kiinnostavaa, että väkivalta voi olla toisaalta hyväksyttyä, tavoiteltavaa tai jopa sankarillista, Grönforsin sanoin "oikeaan" miehisyteen kuuluva ilmiö. Sen sijaan, mikäli väkivallan motiivia ei yleisesti hyväksytä, niin väkivallankäyttäjä tuomitaan ja häntä pidetään poikkeavana, muista erilaisena ihmisenä, jota pitää rangaista ja jonka väkivaltaisuus pitää parantaa. (Grönfors, 1994).

Aggressiivisuuden on tutkimusten valossa osoitettu olevan enemmän miehinen ominaisuus, mutta eron naisiin ei tarvitse Grönforsin mukaan olla edes todellinen. Oletetuillakin eroilla on vaikutuksensa, ihmiset suhtautuvat stereotyyppisiin oletuksiin hänen mukaansa todellisina ja siten ne vaikuttavat yhtä lailla ihmisten kuvaan itsestään sekä toisiin ihmisiin (Grönfors, 1994). Yksinkertaisemmin sanottuna miehet pyrkivät käyttäytymään, niin kuin miehen kulttuurisesti odotetaan käyttäytyvän.

Grönfors luonnehtii miesten väkivaltaa instrumentaaliseksi väkivallaksi eli väkivaltaan turvaudutaan tiettyjen tavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitteet ovat voivat olla konkreettisia asioita, kuten taloudellinen hyöty, tai ei-konkreettisia kuten hyväksynnän tai statuksen saavuttaminen. Nyqvist puhuu myös miesten instrumentaalista ja alistamiseen sekä kontrolliin tähtäävästä väkivaltakäyttäytymisestä perheen sisäisissä valtasuhteissa. Sukupuolinäkökulmasta mies on usein väkivallan tekijä ja uhrin naisia ja lapsia. Nyqvist muistuttaa kuitenkin, että myös naiset voivat olla parisuhteessa väkivaltaisia kumppaniaan tai lapsiaan kohtaan. Naisilla on vihantunteita yhtä lailla kuin miehilläkin, mutta tytöt opetetaan lapsesta asti kontrolloimaan vihantunteitaan paremmin. (Nyqvist, 2001) Grönfors on todennut naisten väkivallan olevan enemmän ekspressiivistä, eli väkivallalla ilmaistaan jotain tärkeätä, kuten epätoivoa tai frustraatiota (Grönfors, 1994). Nyqvistin (2001) mukaan naisen väkivaltareaktio saattaa puolestaan olla irrationaalinen koettuihin tunnetiloihin nähden.

Kulttuuriset tulkinnat väkivallasta tukevat Nyqvistin (2004) mukaan miehisiä tulkintoja ja toisinaan myös selittävät pois koko ongelman. Esimerkkinä toimivat seuraavat vastakkainasettelut: fyysinen ja psyykkinen, verbaalinen ja nonverbaalinen, sekä yksipuolinen ja molemminpuolinen. Kyseiset käsiteparit liittyvät Nyqvistin mukaan implisiittisesti sukupuoleen ja rakentavat väkivallan vastavuoroisuutta ja näin ollen itse ongelma neutralisoituu: miehet ja naiset ovat molemmat väkivaltaisia, mutta sukupuolelleen tyypillisellä tavalla. Miesten fyysisen väkivallan vastavoimana on nähty naisten verbaalinen taito, nalkuttaminen ja näihin liitetty "henkinen väkivalta". Miehet selittävätkin väkivaltaisuuttaan naisten provosoinnilla ja siirtävät syyn sekä vastuun väkivallasta naiselle (ks. myös Husso 2003).

3.2 Väkivaltainen mies parisuhteessa

Tässä kappaleessa käsittelen sitä, miten väkivaltaa parisuhteessa käyttäviä miehiä tutkimuksissa kuvataan ja minkälaisia syitä miehet esittävät väkivallalleen.

Turvakotityössä miehisyiden kielteiset piirteet korostuvat. Laineen (2005) tutkimuksessa turvakotityöntekijöiden kuvausten kautta nousee esille kaksi negatiivista miehen roolia: puhutaan kontrolloivasta, hallitsevasta, valtaapitävästä ja alistavasta miehestä, ja toisaalta puhutaan myös avuttomasta ja lapsenkaltaisesta miehestä. Myös Nyqvist (2001) käsittelee väitöskirjassaan maskuliinisuuden ja vallan ristiriitaisuutta: toisaalta miesten elämää leimaa valta-asema, toisaalta heikkous. Miestyötä tekevälle työntekijälle miehet koittavat selittää väkivaltaista käytöstään. Syitä esitetään monenlaisia, kuten kontrollin menetys, epäonnistuminen kasaantuvien vastuiden ja miehisen kunnian täyttämässä. Vaikuttaa siltä, että mies ei välttämättä kykene hallitsemaan tai kontrolloimaan muuta elämää, mutta parisuhdetta hän voi tai ainakin voi yrittää hallita väkivallan avulla. Myös miehen mustasukkaisuus, oma tai kumppanin pahoinvointi voivat johtaa miehiä aggressiivisuuteen. Laineen tutkimuksessa Jussi-työntekijä kuvaa asiakasmiehiä, joiden puolisoilla on masennusta tai muita ongelmia, ja miehet ottavat tämän syytöksensä itseään kohtaan. (Laine, 2005). Nyqvist (2001) toteaa puolestaan maskuliinisen identiteetin rakentuvan edelleen ajatukselle, että mies on perheen pää ja leivän tuoja, vaikka tämä ideaalikäsitys ei usein totuutta vastaisikaan. Perinteisen, tai hegemonisen maskuliinisuuskäsityksen omaksuneiden miesten voi olla vaikea käsitellä omaa heikkouttaan, saati näyttää sitä ulospäin. Väkivalta toimii joillekin miehille keinona

ylläpitää valtaan ja kontrolliin liittyvää miehistä identiteettiä. Naisen kontrolloiminen ja alistaminen ei aina pääty edes erossa, vaan se voi jatkua eronkin jälkeen epätoivoisissa muodoissa. Tämä kertoo miesten riippuvuudesta naiskumppaniin. Riippuvuudesta voi myös tulla molemminpuolista, jos naisten kokema syyllisyys ja turvattomuus pitävät heitä kiinni väkivaltaisessa suhteessa. (Nyqvist, 2001).

Parisuhde- tai perheväkivaltaan syyllistyvä mies ei läheskään aina osoita väkivaltaisen käyttäytymisen merkkejä muissa sosiaalisissa ympäristöissä, eli silloin kuin muita näkijöitä on läsnä. Näin ollen perhe ja sen sisällä tapahtuva vuorovaikutus muodostavat väkivallan käytön kontekstin. Nyqvistin mukaan väkivaltaista käyttäytymistä säätelevät sosiokulttuuriset tekijät. Väkivaltaan syyllistyvän on mahdollista kontrolloida esimerkiksi väkivallan toimintaympäristöä, sen ajoittamista ja käytetyn väkivallan määrää ja seurauksia. Tämä tuokin osaltaan optimistista näkökulmaa väkivaltaiseen mieheen kohdistettavien interventioiden suhteen, sillä väkivaltainen käyttäytyminen ei ole pelkästään impulssikontrollin puutetta tai yleistä taipumusta reagoida väkivaltaisesti. (Nyqvist, 2001).

Holma ja Partanen (2008) ovat tutkineet ryhmäterapiatutkimuksen avulla millaisia identiteettejä ja positioita miehet rakentavat itselleen väkivallan tekijöinä ja millaisia seurauksia näillä on vastuunoton näkökulmasta. Vastuunotto puheet vaihtelevat vastuun kantamisesta sen täydelliseen siirtämiseen itsensä ulkopuolelle. Erilaisia puhe diskursseja edustivat muun muassa: riittämättömyys-, keinottomuus-, ajautumis-, kontrolloimattomuus- ja luonnollisuuspuhe. Miehet jakoivat ryhmissä erityisesti ahdistetuksi tulemisen diskurssin, jossa mies asemoi itsensä uhriksi ja siirsi vastuun, ainakin osittain, naiselle; naisen katsottiin provosoineen väkivallan käyttöön. (Holma & Partanen, 2008).

Diskurssia, joissa vastuu otettiin itselle, edusti riittämättömyysdiskurssi. Siinä miehet rakensivat tunnelautuneen syyllistyspuheen muodossa ymmärrystä omasta väkivallastaan ja kuvasivat itseään epäonnistujina, riittämättömänä ja syyllisinä. (Holma & Partanen, 2008).

Tutkimuksen keskeinen huomio ryhmiä tutkittaessa oli se, että useat miesasiakkaat ryhmän alkuistunnoissa alkoivat rakentaa itselleen eräänlaista uhri-identiteettiä. Näin

siitäkin huolimatta, että miehet ovat tulleet ryhmään vapaaehtoisesti ja osa hyvinkin motivoituneena. Uhripositiota rakennettiin eri tavoin, mutta erityisesti miehet vetosivat traumapsykologiseen diskurssiin, eli esimerkiksi omaan traumaattiseen lapsuuteen. Uhri-identiteetti on sikäli ongelmallinen, että se voidaan ymmärtää ainakin osittaisena kieltäytymisenä aktiivisen vastuullisen toimijan positiosta. (Holma & Partanen, 2008). Myös Nyqvistin (2001) mukaan perheväkivallan tarkastelussa on huomioitava perheen sisäiset relaatioasemat eli etenkin perheen miesten, isien ja poikien, väliset suhteet.

Nyqvistin (2001) mukaan pohjoismaisissa tutkimuksissa miesten kertomukset isäsuhteistaan antavat varsin yhdensuuntaista kuvaa: isä on usein autoritaarinen tai jopa tyranni, joka on jäänyt ihmisenä etäiseksi. Kertojien kaipaama myönteinen emotionaalinen suhde on jäänyt puuttumaan. Sen sijaan kertomukset äidistä sisältävät enemmän erilaisia läheisyyden tunteen nyansseja ja intiimiä luottamusta. Nyqvist toteaa, että etäisyyden leimaamat suhteet ovat taipuvaisia keräämään aggressiivisia yllykkeitä, jotka purkautuvat usein negatiivisina tunteina ympäristöä kohtaan. Miesten on vaikea vastata saamaansa viestiin miehisessä vuorovaikutustilanteessa ja ulospäin suuntautuva vihamielisyys nähdään sen seurauksena. Esimerkiksi miesten kokemus siitä, että he ovat antaneet enemmän, kun ovat isiltänsä saaneet, synnyttää ongelmia joita miehet ratkaisevat eri tavoin: toiset sopeutuvat, toiset pakenivat ja jotkut protestoivat. Aina epäsuotuisa isäsuhde ei johda kuitenkaan näkyviin ongelmiin miesten omassa suhdetyöskentelyssä, mutta isän ja pojan välisen suhteen tarkastelu auttaa ymmärtämään miehisen kanssakäymisen problematiikkaa. (Nyqvist, 2001). Myös tilastojen perusteella on merkittävää, että 40% parisuhteessa väkivaltaisista miehistä oli kokenut väkivaltaa omalta isältään ja vastaavasti niistä miehistä, joiden isä ei ollut väkivaltainen vain 14% oli joskus ollut väkivaltainen puolisoaan kohtaan (Heiskanen & Piispa, 1998). Väkivallan ylisukupolvisuus voikin auttaa työntekijää ymmärtämään paremmin asiakkaan käyttäytymistä (Laine, 2005).

Holman ja Partasen tutkimuksessa uhreiksi asemoituvat miehet joutuivat kuitenkin ryhmässä toimineiden terapeuttien kanssa törmäyskurssille, siitäkin huolimatta, että miehet käyttivät hyödykseen kulttuurista ymmärrystään siitä, millaisiin diskursseihin vedoten voi saada osakseen ymmärrystä ja empatiaa, sekä samanaikaisesti oikeuttaa tuomittavaa väkivaltaista toimintaansa. Miehet vetosivat usein selityksissään itsekontrollin menetykseen väkivaltatilanteissa, mutta samanaikaisesti rakensivat

itsestään kontrolliin kykeneväisiä sosiaalisina toimijoina muissa tilanteissa. Terapeutit pyrkivätkin osoittamaan asiakkaiden kykyä kontrolloida toimintaansa väkivaltatilanteissakin. He pilkkoivat väkivaltaan johtavan käyttäytymisen osiin ja osoittivat yksityiskohtaisesti asiakkaiden tekemiä valintoja väkivaltatilanteissa. Esimerkiksi kun mies kuristaa naista, hän kuitenkin tiedostaa voimankäyttönsä niin hyvin, että ei vie naiselta henkeä. Näin kun asiakkaalle osoitetaan hänen väkivaltatilanteissa tekemät valinnat ja kyky hallita omaa käytöstään, kontrolloimattomuusselitys ei enää pädekään. (Holma & Partanen, 2008). Myös Hearnin (1998) tutkimuksessa eräs tutkimuksen miehistä kertoi lyöneensä puolisoaan juuri niin kovaa, että tätä sattui, mutta kuitenkin niin hiljaa, ettei puoliso tiputtanut sylissään pitelemäänsä lasta. On selvää, että mies myös tiedostaa tilan, paikan ja ajan, eikä ryhdy väkivaltaiseksi esimerkiksi marketissa, mutta kotona tilanne on taas toinen.

3.3 Sukupuoli parisuhdeväkivaltatyön käytännöissä

Suomessa on ollut länsimaalaisittain poikkeuksellisen perhekeskeinen ja sukupuolineutraali linja parisuhdeväkivaltatyön käytännöissä. Perhekeskeisyys ei ole kuitenkaan tarkoittanut, että sosiaalityössä olisi kohdattu koko perhettä, vaan lähinnä äitiä, isien määrittäessä ongelmankantajiksi. Vasta 1990-luvun lopulta lähtien käytännöt ovat muuttuneet sukupuolispesifimmäksi ja miehiin kohdistunut auttamistyö on tullut käyttöön. (Nyqvist, 2004).

Lainsäädännön osalta tilanne on muuttunut vuonna 2015, jolloin Suomessa tuli voimaan Euroopan neuvoston yleissopimus eli ns. Istanbulin sopimus. Vuonna 2014 hyväksytyssä sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) määritellään ensimmäistä kertaa (11 § 5 mom), että lähisuhde- ja perheväkivalta on tilanne, jossa sosiaalipalveluja on järjestettävä. Kunnilla on siis velvollisuus tarjota palveluita lähisuhdeväkivaltaa kohdanneille, joten lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseen on siten oikeutus ja velvoite. Lisäksi turvakotien rahoitus siirtyi kuntien tehtäväksi vuonna 2015. (Husso, Mänttari-van der Kuip,

Mäntysaari, Kotiranta 2015)

Perhekeskeisyyden ohella erilaiset parityön muodot ovat hallinneet auttamistyössä järjestelmästä riippumatta. Nyqvistin mukaan turvakotien selviytymistä tukevan työn piirissä olleiden naisten ensimmäiset kontaktit psykososiaaliseen auttamisjärjestelmään toteutuivat tyypillisesti paritapaamisina. Pariterapiakokemuksia oli kertynyt mielenterveystoimistoista, A-klinikalta, perheneuvolasta, perheasian neuvottelukeskuksesta ja lastensuojelusta (Nyqvist, 2001). Auttamistyö parisuhdeväkivaltatilanteissa sisältää eri vaiheita ja ratkaisuja asiakkaan tilanteen muuttamiseksi. Erikseen puhutaan kriisityöstä ja selviytymistä tukevasta työstä, ja niillä on erilaiset tavoitteet asiakkaan kannalta. Kriisityöstä on kyse, kun asiakas kohdataan akuutin väkivaltatilanteen yhteydessä ja häntä autetaan selviämään väkivallan aiheuttamien välittömien ongelmien kanssa. Selviytymistä tukevassa työssä tavoitteena on asiakkaiden tukeminen elämään ilman väkivaltaa ja selviytymään väkivallan aiheuttamista moninaisista seurauksista. Kriisityössä kohdataan tyypillisemmin väkivallan kohteeksi joutuneita naisasiakkaita, mutta selviytymistä tukevaa työtä tehdään myös väkivaltaisten miesten kanssa. Asiakkuusprosessin aikana ongelmat voivat saman perheen kohdalla vaihdella huomattavasti ja asiakkaat voivat myös palata selviytymisvaiheesta takaisin kriisivaiheeseen. Parisuhdeväkivallan osalta työssä on huomioitava 'sosiaalisen' ja 'terveydellisen' puolen lisäksi myös 'oikeudellinen', eli väkivallan rikosoikeudellinen yhteys, mutta myös väkivallan aiheuttamia muita mahdollisia oikeudellisia seurausvaikutuksia, kuten lähestymiskielto tai eron myötä lapseen liittyvät elatus-, huolto-, ja tapaamisoikeudelliset ratkaisut. (Nyqvist, 2001).

3.3.1. Parisuhdeväkivaltatyön käytännöt

Laine (2005) kuvaa väitöskirjassaan "Turvakotien käytännöt" parisuhdeväkivallan uhrien ja tekijöiden kanssa tehtävää työtä turvakodeissa ja on lähestynyt sitä työntekijöiden kokemusten kautta. Tutkimuksessa on nostettu esiin niin nais- kuin miestyöntekijöiden näkemyksiä väkivaltatyöstä ja sukupuolinäkökulmat nousevat selvästi pinnalle. Etenkin naistyöntekijät kokevat sukupuolensa antavan heille kyvyn ymmärtää naista asiakkaana. Myös miehet kokevat sukupuolestaan olevan hyötyä väkivaltaisten miesten kanssa

tehtävässä työssä. (Laine, 2005). Myös omat kokemukseni sosiaalityössä puhuvat sen puolesta, että sukupuolestani on miesten kanssa työskennellessä ollut hyötyä.

Laineen mukaan turvakotien naistyöntekijät kertovat, että heidän on helppo samaistua naisasiakkaisiin ja heidän kokemuksiinsa. Naistyöntekijät tuntuvat myös luovan omaa työntekijän identiteettiään sukupuolensa eli naiseutensa kautta. Työntekijät voivat määritellä itsensä nimenomaan naisten työntekijänä ja tuovat puheessaan esiin, kuinka he "naisena" tekevät työtään. Laineen mukaan naistyöntekijät rakentavat asiakastyötä subjekti-subjektisuhteena eli vertaisinaan, jolloin naisten välinen yhteisymmärrys on helppoa. Naiseuden lisäksi myös äiteyden kokemukset voivat lähentää suhdetta asiakkaaseen. Työntekijän arvottaessa naistyöntekijän ja naisasiakkaan keskinäistä työskentelyä hyvänä asiana, hän Laineen mukaan rakentaa omaa ja asiakkaan identiteettiä nimenomaan sukupuolen kautta. Sen kaltaisella työotteella on yhtymäkohtia väkivaltatyöhön yhdistetyn liittolaisuuden kanssa. (Laine, 2005).

Laineen mukaan naisilla on parisuhdeväkiällasta irrottautumisessa ja siihen liittyvässä selviytymisprosessissa eri vaiheita, joita he käyvät läpi. Niitä ovat valmisteleva vaihe, havahtuminen, etäännyminen, häilyminen, tunnustaminen, surutyö, työskentely ja uuden rakentaminen. On mahdollista, että selviytyminen pysähtyy johonkin vaiheeseen jopa vuosiksi. Naisella voi olla useita turvakotijaksoja ennen muutosta, mutta turvakotijaksot eivät ole koskaan turhia, vaan ne vievät selviytymisprosessia aina eteenpäin. Laineen mukaan turvakotivaihe auttaa naista ymmärtämään väkivallan syklien olemassaolon ja lisäksi nainen voi huomata turvakodissa ollessaan väkivallattoman, normaalin arjen ja väkivallan kanssa elämisen eron. Turvakodissa asiakkaan tulee oppia omien rajojen pitämistä sekä jämäkkyyttä. Tavoitteena on, että nainen ei suostu väkivallan kohteeksi. Tässä on selviytymisen ydin ja avain, joka on jopa pakollista pyrittäessä muutokseen. Muutokseen ei pyritä ainoastaan asiakkaan ja työntekijän välisissä kahdenkeskisissä keskusteluissa, vaan myös ryhmissä. Näin ollen väkivallan kanssa elämisestä tulee henkilökohtaisen asian sijaan naisten yhteinen ja jaettu asia. Ryhmätoiminta nähdään hyvänä keinona kasvaa, jakaa kokemuksia, kokea osallisuutta sekä nähdä vaihtoehtoja. Ennen kaikkea ryhmätoiminnassa on kyse voimaantumisesta. (Laine, 2005).

Jos siis ajatellaan, että nainen on turvakodissa töissä naista varten, niin onko sitten mies töissä miestä varten? Turvakodissa miehen rooli on lähtökohtaisesti hieman erilainen, kun muunlaisessa väkivaltatyössä. Asiakkaina turvakodissa on useimmiten naisia sekä

lapsia, ja oikeastaan tästä syystä suurin osa työntekijöistäkin on naisia. Normina on, että ainakaan yli puolet työntekijöistä ei voi olla miehiä. Laine kertookin naisten arkeen liittyvän asioita, joihin miehellä ei ole sijaa. Miessukupuoli voi Laineen mukaan rajoittaa tai muuttaa käytäntöjä naisten ja lasten kanssa työskentelyssä. Turvakodin tilojen käyttöön liittyen miessukupuolinen työntekijä joutuu enemmän miettimään menemisiään, kuten vaikkapa naisten saunailtojen aikaan. Lisäksi Laine toteaa, että naiset eivät ehkä halua puhua raiskatuksi tulemisesta miehen kanssa. Naisiasiakkaiden turvallisuuden tunnetta kuitenkin parantaa se, että talossa on miestyöntekijä. Miestyöntekijät antavat siis toisenlaista, tavallisen ja turvallisen miehen mallia pahoinpidellyille naisille ja heidän lapsilleen. Siinä missä naistryöntekijällä on vahvuutena jaettu kokemus naiseudesta, miestyöntekijän identiteetti suhteessa naisiasiakkaaseen rakentuu heidän väliselle erolle. Laine kertoo miestyöntekijän tuottavan ristiriitaa ja etäisyyttä, sellaista, jota ei ymmärryksen ja samanlaisuuden kautta pystytä saavuttamaan. Näin hän toteaa asiakkaan ja työntekijän eri sukupuolen olevan myös mahdollisuus, eikä pelkästään rajoite. (Laine, 2005).

Miesasiakasta ja miehen rooleja kuvataan turvakotiympäristössä eri tavalla riippuen siitä, tekeekö työntekijä töitä pääasiassa naisten ja lasten vai miesten kanssa. Koska turvakodissa yleensä asiakkaina ovat nimenomaan naiset ja lapset, miehen tilanne nähdään heidän kauttaan. Jussi-työssä sen sijaan asiakkaana on nimenomaan mies, joten työntekijän tulkinnat pohjautuvat hänen miesasiakkaansa kertomuksiin. Nimenomaan Jussi-työssä voisi sanoa miestyöntekijän olevan töissä miestä varten, sillä siellä mies keskustelee miehen kanssa. Ensi- ja turvakotienliiton internetsivuilla sanotaan, että ”Jussi-työ on tarkoitettu miehille, jotka haluavat ehkäistä tai lopettaa väkivallankäytön lähisuhteissaan ja tarvitsevat apua kriisinsä selvittämisessä”. Jussi-työn tavoitteena sanotaan olevan miesten tukeminen löytämään väkivallattomia ongelmanratkaisukeinoja sekä auttamaan miehiä elämään turvallisesti itsensä ja läheistensä kanssa. (Ensi- ja turvakotienliitto 2015). Asiakkaaksi Jussi-toimintaan voi päätyä monella tavalla: joskus se voi liittyä miehen kumppanin turvakodissa olemiseen, se voi olla miehen oma aloite, tai mies voi olla ohjattu toimintaan muiden auttajatahojen kautta. Jussi-työtä kuvataan turvakotityön erityisalueeksi, joka määrittyy kahdenkeskiseksi terapeuttiseksi ja tavoitteellisiksi keskusteluiksi. Jussi-työtä rakennetaan väkivallan käsittelyn lisäksi myönteisille asioille, kuten turvallisuudelle, välittämiselle ja huolenpidolle. Keskeistä työssä on asiakkaan muutos ja tavat, joilla työntekijät tuottavat maskuliinisuutta. Jussi-

toiminnassa miestä rakennetaan avun hakemisen kautta. Avun hakeminen väkivaltaisen tilanteen jälkeen on hyväksyttävää, toivottavaa, normaalia eikä epämiehekästä. Apu nähdään vaihtoehtona väkivallalle ja sen hakemiseen kytkeytyy asiakkaaseen kohdistuva odotus ja jopa velvollisuus. (Laine, 2005).

Laineen (2005) tutkimuksessa Jussi-työntekijät korostivat, että monet väkivaltaiset miehet pystyvät muuttamaan käyttäytymistään. Työn mielekkyys perustuukin siihen, että asiakas haluaa toimia toisin kuin aikaisemmin. Aivan kuten naisasiakkaiden kanssa, myös miehillä työssä painottuu työn myönteiset, asiakkaan muutokseen liittyvät asiat. Miestyöntekijät rakentavat työtään ennen kaikkea niiden asiakastapausten kautta, joissa työntekijä voi kokea onnistuneensa. Siinä missä naistryöntekijät kokivat tekevänsä työtä vahvasti sukupuolensa kautta, myös miehet kokivat sukupuolestaan olevan etua miesten kanssa tehtävässä työssä. Laineen aineistossa yksi miestyöntekijä painottaa, että sukupuoli luo ymmärryksen mahdollisuuden osalle asiakkaista. Sukupuolen voi nähdä etuna, joka edistää vuorovaikutuksellista asiakassuhdetta. Odotuksena on tällöin jaetun sukupuolittuneen kokemuksen kautta rakentuva muutosta edesauttava ilmapiiri. Miesasiakkaat toivovatkin myös auttamistilanteeseen oman sukupuolensa edustajia. Miesasiakkaiden kokemuksena on, että väkivallasta on helpompi puhua miehelle kuin naiselle. Laine (2005) toteaa, että kun väkivalta nimetään ja kohdennetaan miesten ongelmaksi, se edellyttää miehiltä kriittistä suhtautumista itseensä ja toisiin miehiin. Miesten väkivallan parissa työskenteleminen saattaa herättää miestyöntekijässä kysymyksiä ja epävarmuutta omasta käyttäytymisestä miehenä niin yksityisessä kuin julkisessa tilassa. Mieheydestä tai maskuliinisuudesta keskusteleminen väkivaltaisten miesten kanssa voi olla miestyöntekijälle haastavaa. Onkin ilmeisen tärkeää löytää vaihtoehtoja väkivaltaan ja aggressiivisuuteen pohjautuvaan maskuliinisuuteen, keinoja määritellä mies väkivallattomuuden kautta. Laineen tutkimuksessa miestyöntekijä kertoo väkivaltaan liittyvän mies- ja naispuheen vievän miestä ja naista erilleen, mutta puheen vanhemmuudesta ja perheestä tuovan heitä takaisin yhteen. Isyys ja huolenpito ovatkin hyviä keinoja tuottaa toisenlaista, positiivista, maskuliinisuutta. Perheen vuorovaikutussuhteista puhuminen auttaa miestä saamaan käsitystä muiden perheenjäsenten kokemuksista. Asettumalla muiden perheenjäsenten asemaan mies joutuu ottamaan vastuuta teoistaan. Vanhemmuus onkin työskentelyssä ehdoton voimavara. (Laine, 2005).

Turvakodissa naisasiakkuus rakentuu vuorokauden ympäri ja miesasiakkuus tunnin jaksoissa. Näin ollen miestä ja naista koskeva tieto on erilaista (Laine, 2005). Naistyöntekijät kokevat helpoksi samaistua naisasiakkaan tarinaan, puhe on henkilökohtaista ja siinä on mukana myös äitiyskokemukset. Naistyöntekijä on asiakkaan kanssakulkija ja kumppanusidentiteetti on vahva. Miestyöntekijöillä kumppanusidentiteetti ei ole yhtä vahva kuin naistyössä, ja erillisen työntekijän identiteettiä tuotetaan asiakkaan vastuuttamisen kautta käymällä väkivaltatilanteita läpi.

Keskinen (2005) on tutkinut parisuhde- /perheväkivaltaa perheneuvolatyön kontekstissa. Perheneuvoloiden työntekijät puhuivat ”perheväkivallasta” hänen tutkimuksessaan riippumatta siitä, oliko kyseessä miehen naiseen, naisen mieheen, tai lapsiin kohdistuva väkivalta. Keskinen mukaan työntekijät tuntuivat ottavan etäisyyttä käsitteeseen ”parisuhdeväkivalta” ja he puolestaan korostivat lasten näkökulmaa väkivallasta puhuttaessa. Perheneuvoloiden työntekijöiden mielestä parisuhdeväkivallasta puhuminen olisi sivuuttanut lasten aseman. Pääosaltaan perheneuvoloiden työntekijöiden puhe rakentui kuitenkin ”naisiin kohdistuva väkivalta” -diskurssin ympärille. Perheneuvoloiden työtavat puolestaan erosivat sen perusteella olivatko ne suunnattu väkivaltaa käyttäneelle miehelle, kohteeksi joutuneelle naiselle vai lapsille. Työntekijät liittivät väkivallan sukupuoleen siten, että tekijät olivat useimmiten miehiä ja uhrin naisia. Perheneuvoloiden asiakkaatkin pääosin koostuivat väkivaltaa kokeneista naisista ja lapsista. Työskentelyssä lähdettiin myös siitä, että tapaamisia oli parasta järjestää erikseen väkivallan kohteeksi joutuneelle naiselle sekä lapsille ja väkivaltaa käyttäneelle miehelle. Nainen saa silloin helpommin tuotua esiin kokemuksiaan väkivallasta, kun yhteisellä tapaamisella. Lisäksi tällöin vältetään riskiltä altistaa nainen uusien väkivallantekojen kohteeksi. Erillisen työskentelyn katsotaan myös mahdollistavan keskittymisen sellaisiin asioihin, jotka ovat kunkin osapuolen kannalta tärkeitä. Traumatisoitumisen käsittely nousi työntekijöiden puheissa yhtenä työskentelytapana esiin, turvallisuuden selvittämisen ja väkivallasta vastuuttamisen ohella. Turvallisuuden selvittäminen viittaa turvasuunnitelman tekemiseen ja uhkaavien tilanteiden varalta mietittyjen toimintavaihtoehtojen pohtimiseen. Vastuuttaminen puolestaan kuvasi asiakastyössä esiintuotua kantaa siitä, että väkivalta on tekijän vastuulla ja pahoinpitely vakava rikos. (Keskinen, 2005).

Husson ym (2011). mukaan terveydenhuollossa lähisuhdeväkivaltaan liittyvissä haasteissa on usein kysymys siitä, mihin lähisuhdeväkivaltaongelmaisista ihmisistä tulisi ohjata. Käytännöt ja toimintatavat vaihtelevat kunnittain, kuin myös valikoimassa olevat palvelut. Yhteistyö eri viranomaistahojen kanssa tuotti haasteita erityisesti tiedon välityksen kanssa. Väkivaltatyöhön liittyviä tukipalveluja on myös ulkoistettu laajalti ja usein tehtäviä hoitaa monet kolmannen sektorin toimijat sekä erilaiset hankkeet. Näin ollen palvelujen laajuus, saatavuus, sekä taso vaihtelee alueittain. Terveydenhuollon ammattilaiset mainitsivat myös erikoissairaanhoidon erityisluonteen, johon liittyy lyhytaikainen yhteydenpito potilaiden kanssa, sekä ajan, että resurssien puute. Aina ei myöskään ollut selvää kenen vastuualueelle väkivaltaan liittyvä työ kuului. Käytännön työn tasolla muita haasteita terveydenhuollossa olivat myös puutteellinen koulutus, henkilökohtaiset asenteet, ja työntekijöiden vaihtuvuus. Työn kontekstoituminen lääketieteellisen kehyksen sisään puolestaan mahdollistaa väkivaltaan liittyvien kysymysten ulkoistamisen, kun keskitytään hoitamaan potilaalle aiheutuneita vammoja. Perheväkivalta näkyi terveydenhuollossa sosiaalisena ongelmana ja siten kuuluvan sosiaalityön, psykologian tai yksilön psykopatologian alueeseen. Väkivaltaan liittyvien kysymysten ulkoistaminen oman työn ulkopuolelle ei vaadi työntekijältä oman mukavuusalueen ulkopuolelle menemistä ja siten helpottaa käytännön työtä. Kun ongelma pelkistetään lääketieteelliseksi ja keskitytään hoitamaan vammoja lääketieteellisin toimenpitein, säästävät työntekijät myös vamman aiheutumisen takana olevalta todellisen ongelman, väkivallan, työstämisen vaikeuteen liittyvältä turhautumiselta. (Husso, Virkki, Notko, Holma, Laitila, Mäntysaari, 2011).

Terveydenhuollossa nousi myös kolmas väkivaltatyöhön liittyvä diskurssi, joka liittyi väkivaltaongelman yksilöitymiseen. Individualistisen kehyksen sisällä perheväkivalta näyttäytyy yksilön ongelmana, jossa vastuu väkivallasta asettuu uhrille, joka sietää väkivaltaista suhdetta. Etenkin toistuvan väkivallan tapauksissa oli työntekijöillä lähes yksimielisyys siitä, että uhrin olivat itse vastuussa tilanteesta ja ihmettelivät, mikseivät he jätä väkivaltaista kumppaniaan. (Husso, Virkki, Notko, Holma, Laitila, Mäntysaari 2011).

Tutkimuksessa nostettiin esiin myös näkökulma terveydenhuollon ammattilaisen sukupuolesta kohdatessa perheväkivallan uhreja. Hyvänä lähtökohtana pidetään, että onnistuneen hoitosuhteen saavuttamisessa auttaa, jos hoitaja on samaa sukupuolta uhrin kanssa. Tämä on erityisen oleellista, kun kyseessä on seksuaalisen väkivallan uhrista.

Kaiken kaikkiaan tutkimuksessa nousee vahvasti esiin, että jää usein yksilön vastuulle ottaa perheväkivalta puheeksi terveydenhuollossa. (Husso, Virkki, Notko, Holma, Laitila, Mäntysaari 2011).

3.3.2 Perheterapia/parityöskentely parisuhdeväkivallan käytännöissä

Niin kuin todettu aikaisemmin, perhekeskeisyys ja erilaiset parityön muodot ovat hallinneet suomalaisessa psykososiaalisessa auttamistyössä. Perheterapiakäytännöt ovat kuitenkin tulleet kriittisen tarkastelun kohteeksi 1990-luvulla. Parisuhdeväkivallan uhrin (naisen) aseman kannalta etenkin systeemistä perheterapiaa on alettu pitämään huonona tai jopa haitallisena vaihtoehtona. Parityöskentelyn ongelmat konkretisoituvat naisten asiakaspuheessa. (Nyqvist 2001, 2004, Husso 2003).

Naiset odottivat, että terapiassa käsiteltäisiin nimenomaan väkivaltaa ja toimivat myös sen mukaisesti. Usein keskusteluissa painopiste siirtyi kuitenkin toisaalle. Nyqvistin haastattelututkimuksessa tuli esiin, että mies onnistui vaikuttamaan terapeutteihin niin, että väkivalta ei määrittynytkään keskeisimmäksi ongelmaksi. Asetelma muuttui esimerkiksi siten, että keskusteluun nousi väkivallan sijasta "naisen ongelmat". Jos terapeutti asettautuukin tällä tavoin tukemaan miehen määrittelyä tilanteesta, naiselta ei Nyqvistin mukaan voi odottaa rohkeutta palauttaa keskustelua väkivaltaan, sillä ammattilaisiin on totuttu luottamaan, eikä heitä helposti kyseenalaisteta. Miehet ovat puolestaan helpottuneita, kun eivät muutenkaan kykene ottamaan vastuuta väkivallasta, vaan ulkoistavat sen johtumaan sen muista syistä ja neutralisoivat sen. Terapeutin haluttomuus käsitellä väkivaltaa voi johtua Nyqvistin mukaan monista syistä, esimerkiksi se voi olla liian vaikea asia hoitotilanteen lähtökohdaksi. Kun väkivaltaongelmasta ei kyetä puhumaan selvässäkään tapauksessa, se häviää tai muuttuu joksikin toiseksi ongelmaksi. Seurauksena miehet pääsevät kuin koira veräjältä, eivätkä joudu ottamaan vastuuta tekemästään väkivallasta. Tällaiset terapiakokemukset voivat myös vahvistaa naisen kokemaa syyllisyyttä, mikä tekee heistä Nyqvistin mukaan entistä haavoittuvampia väkivallalle. Kaksinkertaisesta uhriutumuksesta voidaankin puhua, kun naisen uhrius auttamisjärjestelmässä kielletään ja hän samanaikaisesti syyllistää itsensä kokemastaan väkivallasta. (Nyqvist 2004, Husso 2003).

Auttamistilanteessa ei voi sivuuttaa naisten ja miesten erilaista tapaa kokea ja määritellä väkivalta. Sukupuolten erot tulevat näkyviin muun muassa väkivallan seurausvaikutuksissa: naisiin kohdistuvan parisuhdeväkivallan eri muotojen yhdistelmä traumatisoi tehokkaasti, kun taas miehiä suojelee traumatisoitumiselta fyysinen ylivoimaisuus, sekä mieskulttuurin instrumentaalinen suhtautuminen väkivaltaan (Nyqvist 2004).

4. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimustehtävä:

Tässä tutkimuksessa tarkastelen, miten väkivaltatyöntekijät puhuvat miehistä, mieheydestä ja maskuliinisuudesta. Tarkentavat tutkimuskysymykseni ovat miten työntekijät kytkevät maskuliinisuuden väkivaltatyön käytäntöihin ja miten työntekijät yhdistävät maskuliinisuuden parisuhdeväkivaltaan.

Tutkimuksen tavoitteena on tuoda näkyväksi miten väkivaltatyön ammattilaiset jäsentävät maskuliinisuutta. Tästä on tärkeää olla tietoinen, kun mietitään miten väkivaltatyötä voisi kehittää. On tärkeää tiedostaa väkivallan sukupuolittuneisuus ja miettiä, miten työntekijän sukupuoli vaikuttaa työskentelyyn.

4.2 Aineisto ja menetelmät

Tämän tutkimuksen aineisto on osa Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksella toimivan Psykoterapian opetus- ja tutkimusklinikan ”Pariterapia parisuhdeväkivallan ehkäisemisen keinona” – projektia sekä Jyväskylän yliopiston yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitoksella toimivan ”Väkivallan kohtaamisen käytännöt sosiaali- ja terveysalan organisaatioissa” –projektia.

Aineistossa on haastateltu neljää moniammatillista suunnilleen samankokoista fokusryhmää keväällä 2011. Ryhmät koostuivat ensi- ja turvakotien, kriisikeskusten, A-

klinikan, Suomen mielenterveysseuran koulutuskeskuksen psykoterapiaklinikan, perheneuvoloiden ja perheasiainneuvottelukeskukseen työntekijöistä. Moniammatillisiin ryhmiin kootut työntekijät, n=15, edustivat perhetyöntekijöitä, sosiaalityöntekijöitä, terapeutteja, kriisityöntekijöitä ja psykologeja. Nämä työntekijät ovat työskennelleet parisuhdeväkivallan tekijöiden ja/tai kokijoiden kanssa. Haastattelut ovat litteroitu ja litteroitua tekstiä on yhteensä 117 sivua. Haastattelurunko on liitteenä gradun lopussa. Alunperin aineistoa on kerätty selvittämään työntekijöiden näkemyksiä pariterapian soveltamisesta lähisuhdeväkivallan hoitoon, mutta aineisto soveltuu hyvin myös omassa tutkielmassani esitettyihin tutkimuskysymyksiin vastaamiseen.

Aineiston keräämisen menetelmä on ryhmähaastattelu. Ryhmähaastattelussa haastattelijan tehtävänä pidetään keskustelun aikaansaamista ja huolehtimista siitä, että keskustelu pysyy valituissa aiheissa. Haastattelijan tulee myös pitää huoli, että kaikilla osanottajilla on mahdollisuus osallistua keskusteluun. Tässä tutkimuksessa on tehty nimenomaisesti täsmäryhmähaastattelua (focus group interview), joka tarkoittaa, että haastateltavat on valikoitu tarkasti ja ryhmien koot vaihtelevat kuudesta kahdeksaan. Haastattelija on enemmänkin ”puheenjohtaja”, joka selittää ryhmähaastattelun tarkoituksen ja helpottaa ajatusten vaihtoa ryhmässä. Pyrkimys on saada aikaan vapaata keskustelua valitusta teemasta ja puheenjohtaja ehdottaa myös ajallaan siirtymistä toiseen teemaan. (Hirsjärvi & Hurme, 2009).

Ryhmähaastattelun hyvänä puolena pidetään erityisesti sitä, että sen avulla saadaan samanaikaisesti tietoa usealta eri vastaajalta. Suurimpana haasteena puolestaan pidetään sitä, että keskustelujen purkaminen ja analyysin tekeminen tallenteista voi olla hankalaa. Jälkikäteen voi esimerkiksi olla vaikea sanoa, kuka puhujista on kulloinkin äänessä. (Hirsjärvi & Hurme, 2009).

4.3 Aineiston Analyysi

Menetelmäksi aineiston analyysiin olen soveltanut teoriasidonnaista sisällönanalyysiä, mutta se on aloitettu aineistolähtöisesti. Analyysiin on vaikuttanut teoria, joten se on syntynyt empirian ja tutkimuskirjallisuuden vuorovaikutuksessa. Sisällönanalyysissäni

olen pyrkinyt järjestämään aineiston tiiviiseen ja selkeään muotoon kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Käyttämäni sisällönanalyysin prosessi on karkeastijaoteltuna kolmivaiheinen, jossa aluksi aineisto pelkistetään, eli ”redusoidaan”, sitten aineisto ryhmitellään eli ”klusteroidaan” ja lopuksi luodaan teoreettisia käsitteitä eli ”abstrahoidaan”. (Tuomi J., Sarajarvi A., 2009).

Olen käynyt haastatteluaineiston läpi useaan otteeseen tehnyt siitä analyysia yllä kuvatulla menetelmällä. Aineiston läpikäytyäni olen poiminut omaan tutkimusaiheeseeni liittyviä teemoja haastatteluista. Aluksi tiivistin aineistosta poimimani kappaleet, sitten yksinkertaistin tai pelkistin ne ja lopuksi ryhmittelin ne omiin luokkiinsa eli ns. analyysiyksikköihin. Tällaisia analyysiyksiköitä eli teemoja löysin aineistosta yhteensä viisi. Hahmotettuani aineistosta viisi tutkimuskysymyksen kannalta oleellista teemaa, aloin käydä aineistoa uudelleen läpi näitä teemoja erityisesti silmällä pitäen. Käytin tässä apunani värikoodausta, eli valitsin jokaiselle teemalle oman värinsä ja alleviivailin näillä väreillä tekstipätkiä aineistosta. Aineistosta löytyneet analyysiyksiköt nimesin seuraavanlaisiin yhdistäviin luokkiin: ”väkivaltatyön jakautuminen sukupuolen mukaan”, ”väkivaltatyöhön motivoimisen haasteet”, ”väkivallasta puhumisen vaikeus”, ”miehen vastuuttaminen väkivallasta” ja ”vallankäyttö ja kontrollointi”.

Sisällönanalyysissä olen käyttänyt apuna teosta ”Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi” (Tuomi J., Sarajarvi A., 2009). Teoksen mukaan käsitteitä yhdistelemällä aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä saadaan vastaus tutkimustehtävään. Mielestäni analyysissäni syntyneet käsitteet tai luokat kuvaavat osuvasti parisuhdeväkivaltatyötä maskuliinisuuden näkökulmasta. Esimerkiksi yleisin esiin noussut teema työn jakautumisesta sukupuolen mukaan kertoo toisaalta siitä, miten hankalaa väkivaltaisten miesten kanssa työskenteleminen naisille on. Voi olla miellyttävämpää ajatella, että haastavuus johtuu työntekijän ja asiakkaan eri sukupuolesta. Todellisuudessa se on haastavaa myös miestyöntekijöille.

4.4 Esimerkkejä analyysiprosessista:

Havainnollistaakseni analyysiprosessia olen poiminut tähän alle siitä kolme esimerkkiä.

Esimerkki 1

N1: *Siis toinen, jos ajattelee mitä tässä esimerkiksi minä käytän, on se, että mä sanon ihan suoraan, että kun mä en oo mies, niin mä en välttämättä ymmärrä kaikkea ihan niin kun mies.*

→ Tiivistettynä: Naistyöntekijä ei koe ymmärtävänsä miestä niin hyvin, koska ei ole mies.

→ Yksinkertaistettuna: Naistyöntekijä ymmärtää paremmin naista, kun miestä.

→ Analyysiluokka: Työn jaottelu sukupuolen mukaan.

Esimerkki 2

M2: *... ainakin miesten kans sillaikin, että miehethän tietää tänne tullessa ja se on se tulosy se väkivalta. Vaikka ne tulee ehkä vastentahtosestikin tavallaan, että jos esimerkiksi perhe menee turvakotiin, jotenkin niin joutuu tulemaan. Eivät haluais yhtään, jotka on motivoitunu. Ne tietää, että ne on sen takia täällä, että koska on ollu väkivaltaa. Niin mä aattelin, kun se kysymys oli jotenkin, että kysytäänkö järjestelmällisesti, niin mä ajattelin, että miesten kanssa ei välttämättä kysytä.siinä pitää vähän mennä sen tahtisesti, että saa sen miehen niin kun motivoitumaan ja jäämään. Ja sen miehen niin kun omien huolten ja murheitten kautta, että ei voi alkaa niin kun tykittää pelkillä väkivalta-väkivalta-kysymyksillä ja jotenkin järjestelmällisesti, koska se jotenkin tietää, että sitä on ja meidän pitää päästä siitä niin kun jotenkin puhumaan. Ja joskus me päästään puhumaan siitä heti ja joskus kahen, kolmen vuojen päästä, että jos sillonkaan.*

→ Tiivistettynä: Miesten tulosy miestyöntekijälle on väkivalta, joten väkivallasta ei välttämättä kysytä heti tai suoraan. Aihepiiriä väistellään ja väkivaltateemaa kierretään, että mies saataisiin motivoitua jäämään ja hän suostuisi keskustelemaan asioista.

→ Yksinkertaistettuna: Mies asiakkaaksi miestyöntekijälle ja miestä pitää motivoida väkivaltatyöhön.

→ Analyysiluokat:

- 1) Työn jaoittelu sukupuolen mukaan
- 2) Miehen motivoiminen väkivaltatyöhön

Esimerkki 3

N3: *Kyllä meidän työskentelyssä on paljolti, että nää miehet, meillä on paljon äitejä nyt, niin on sitte putoillu pois siitä. Että eivät oo suostuneet yhteistyöhön. Sit se vallankäyttö jatkuu sitten niin kun lasten kautta niissä tapaamisissa.*

→ Tiivistettynä: Äidit mukana työskentelyssä, väkivaltaiset miehet eivät ole suostuneet työskentelyyn. Lapset pelinappuloina.

→ Yksinkertaistettu: Väkivaltaiset miehet eivät suostu työskentelyyn.

→ Analyysiluokka: Miehen motivoiminen väkivaltatyöhön.

4.5 Eettinen pohdinta

Gradussani olen tutkinut parisuhdeväkivaltatyön ammattilaisten ajatuksia liittyen parisuhdeväkivaltaan valmiiksi kertyyn haastatteluaineiston pohjalta. Olen pohtinut tutkimukseeni liittyviä eettisiä kysymyksiä, joista kerron tässä kappaleessa tarkemmin.

Rauhalan & Virokankaan (2011) artikkelissa sanotaan, että Tutkimuseettisen neuvottelukunnan mietinnössä tutkimuseettiset periaatteet on jaettu kolmeen osaluueeseen: tutkittavien itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, vahingoittamisen välttäminen sekä yksityisyys ja tietosuoja. Olen parhaani mukaan pyrkinyt näitä periaatteita noudattamaan. Käyttäessäni valmista aineistoa monet eettisistä kysymyksistä liittyvätkin juuri aineiston käyttöön. On tärkeää, että haastateltujen työntekijöiden

henkilöllisyys ei paljastu, kuten ei myöskään niiden asiakkaiden henkilöllisyys, joiden kanssa työntekijät ovat työskennelleet. On mahdollista, että haastatellut työntekijät ovat jo vastauksia antaessaan pyrkineet siihen, että heidän vastauksista ei selviä asiakkaiden henkilöllisyyksiä ja se helpottaa työtäni. Koska aineistoa varten on haastateltu sosiaali- ja terveysalan ammattilaisia, uskon heidän tietäneen mihin ovat suostuneet ja pystyneet arvioimaan suhteellisen hyvin, että haluavatko tutkimukseen osallistua. Ajattelen heidän puhuvan asiakkaittensa puolesta, asiakkaiden äänenä siinä toivossa, että lopullinen hyöty heidän vastauksista palautuu jälleen asiakkaille. Haastatteluista voi olla hyötyä toisille sosiaali- ja terveysalan ihmisille, jotka työskentelevät samanlaisissa tilanteissa. Kuten Rauhalan & Virokankaan (2011) artikkelissa todetaan, valmiin aineiston käyttäminen säästää aineistonkeräämiseen liittyviltä vuorovaikutustilanteilta, kuten haastattelun tekemisestä, joten eettiset kysymykset liittyvät aineiston käyttämisen taitoihin. Aineisto ei saa myöskään määrätä tutkimuskysymystä, eikä se ole sitä tehnytään.

Lisäksi olen miettinyt, että on tärkeää kunnioittaa aineistoa, jonka saan käyttööni. Olen suhtautunut siihen kuin arvokkaaseen maalaukseen, jota katsoa, tarkastella ja tulkita monelta eri näkökannalta, mutta sitä ei pidä tahrata. Aineiston kerääjät ovat nähneet ison työn aineistoa kerätessään. He ovat saaneet työntekijöiltä suostumuksen haastatteluun ja siihen, että heidän vastauksiaan voi käyttää tutkimustarkoitukseen. Työntekijät ovat puolestaan käyneet asiakkaittensa kanssa läpi monia henkilökohtaisia ja intiimejäkin asioita. Se, että minulle on annettu lupa käyttää kyseistä aineistoa tarkoittaa, että minulla on vastuu käyttää sitä järkevästi ja kunnioittavasti. Toivon, että tutkimuksestani on hyötyä paitsi itselleni, myös muille sosiaalialan ihmisille, jotka kohtaavat työssään parisuhdeväkivallasta kärsiviä ihmisiä. Parisuhdeväkivaltatyön katsominen maskuliinisuuden kautta toivottavasti antaa näkemystä siitä, miten hegemonisen maskuliinisuuden kulttuuri on osaltaan syypää ilmiöön ja on olemassa isompia, miehiseen valtaan, liittyviä rakenteita, joita tulisi pyrkiä purkamaan.

5. Aineiston analyysi

5.1. Väkivallasta puhumisen vaikeus

Aineistosta yleisin toistunut teema, oli väkivallasta puhumisen vaikeus. Väkivaltatyöntekijät toistivat puheissaan yhteensä 14 kertaa, että niin väkivaltaisten miesten kuin myös uhrien on vaikea puhua väkivallasta. Miehiä koskevassa puheessa väkivallasta puhumisen vaikeus toistui 11 kertaa, ja loput 3 kertaa toivat esiin, kuinka myös uhrien on vaikea puhua kokemastaan väkivallasta. Väkivaltaisten miesten kohdalla väkivallasta puhuminen on haastavaa monesta eri syystä. Tällaisia syitä ovat muun muassa häpeä ja syyllisyys:

H1N1: *"Ja niin kun vaikka hän olisi ääneen myöntänytkin sen, että hän on väkivaltainen, niin siitä huolimatta tavallaan se häpeä ja syyllisyys, tai edes, että pystyykö tiedostamaan sitä loppupeleissä kuitenkaan."*

Ylipäänsä aineistossa haastatellut puhuivat kuinka asiakkaat pyrkivät piilottamaan ja salaamaan väkivaltaongelman.

H1N2: *"Ja asiakkaathan aika usein pyrkii piilottamaan sen."*

H1N3: *"Taikka tuovat sitten sitä muuta, kaikkee muuta asiaa, jota pitäis mukamas tarkistaa."*

H1N2: *"Joo, nimenonomaan. Ja sehän on semmonen häpeä, perheen häpeä ja siitä voi tulla pelkoja"*

Yhden aineiston miestyöntekijän mukaan miehet erityisesti häpeävät seksuaalista väkivaltaa ja siitä puhuminen on miehille vieläkin vaikeampaa, kuin muusta väkivallasta

puhuminen:

H4M1: "Tuo seksuaalinen väkivalta tässä tuli esille, niin myöskin se on veikee, että kun tekee pelkästään sitten väkivallan tekijöiden kanssa, niin se on aika usein sellanen asia, että miehet ei sitä jostain syystä kerro. Että se on, se on aika häpeällistä jotenkin heille, että se täytyy jotenkin suoraan kysyä. Niin sitten he saattaa vastata, mutta he osaa kyllä sen sitten sanoa sellasin sanakääntein, että se on niin kuin ikään kuin sieltä rivien välistä napattava, että siellä sellasta on."

M3: "Mä oon kans huomannut saman idean, kun oon näitten miesten kanssa työskennelly, niin kun yksilöterapiaa tehny, niin siihen pitää aika suoraan niin."

Yhden miestyöntekijän mukaan miehet eivät kerro väkivallastaan samalla tavalla, kuin uhri - siis jättävät usein kertomatta väkivaltaisten tekojensa yksityiskohdat ja puhuvat mielummin syistä, miksi ovat väkivaltaisia:

H2M1: "Ja ne väkivaltatarinathan ei oo semmosia, eihän miehet kerro niitä. Niin kun varmaan se uhri kertoo jotenkin sen... semmosen niin kun kraavin ja hankalan puolen. Miehet kertoo... siitä vähän eri kohtaa. Ne kertoo niitä syitä, mitkä johtaa siihen ja sitten sitä saa oikein ronkkia, että ne kertoo siitä, että no, mitä siinä tapahtu... senkin ne kertoo kuitenkin aika sievästi."

Miestyöntekijöiden mukaan väkivallasta pitää kysyä suoraan, jos siitä haluaa päästä puhumaan. Toisaalta pitää edetä sikäli varoen, että mies palaa käynneille jatkossakin ja työskentelyssä edetäänkin paljolti asiakkaan ehdoilla, eli siten "miten asiakas on kykenevä ja valmis puhumaan".

H2M5: "...että ei voi alkaa niin kun tykittää pelkillä väkivalta-väkivalta-kysymyksillä ja jotenkin järjestelmällisesti, koska se jotenkin tietää, että sitä on ja meidän pitää päästä siitä niin kun jotenkin puhumaan. Ja joskus me päästään puhumaan siitä heti ja joskus kahen, kolmen vuoden päästä, että jos silloankaan."

Väkivallasta puhuminen on vaikeaa myös väkivallan uhreille. Tosin aineiston naistryöntekijät toteavat suhteen luomisen naiseen olevan joka tapauksessa helpompaa.

Väkivallasta puhumaan pystyminen on ensi askel siihen, että tekijä pystyy ottamaan

vastuuta tekemästään väkivallasta. Aineistossa tulee useassa kohtaa tilanne, jossa väkivaltatyöskentelyn edellytyksenä nähdään, että mies pystyy ottamaan vastuun väkivallasta, mutta tätä luonnollisesti edeltää se, että siitä pystytään ylipäättään puhumaan.

Myös miestyöntekijät toteavat, että hekin joutuvat työssään miettimään, mitä pystyvät ottamaan puheeksi asiakasmiehien kanssa. Työntekijät saattavat tietää yhteistyökumppaneiden kautta paljonkin tapahtuneesta väkivallasta, josta asiakasmiehen kanssa sitten yrittävät keskustella.

H2M5: "Niin, tähän liittyen jotenkin, niin mä aattelen, ett se yks riskihän meillä on just tää tiedon määrä. Että jos tavallaan niin kun se ei oo jollakin lailla hallinnassa, että miten sitä voi käyttää niin, ett se alkaa läikkyy yli. Tavallaan esimerkiksi se tieto, mitä mä saan joka puolelta niinkö tästä koko yhystystoiminnoista, niin siitä, että minkälaista kaikki väkivaltaa on, on tapahtunu, niin jos mulla ei oo se jotenkin niin kun... Mä oon hyvin herkillä sen kanssa, että mitä siitä tiedosta mä pystyn niin kun ottaan tän miehen kans ja millä lailla."

5.2. Väkivaltatyön jakautuminen sukupuolen mukaan

Toiseksi yleisin aineistossa toistunut teema oli ”väkivaltatyön jaottelu sukupuolen mukaan”. Tällä tarkoitan aineistossa esiin nousutta seikkaa, jonka mukaan väkivaltatyötä tehdään usein niin, että väkivaltainen mies työstää väkivaltaansa miestyöntekijän kanssa ja uhriksi joutunut nainen työstää kokemaansa naistryöntekijän kanssa. Kyseinen työskentelytapa nähtiin ideaalisena tapana työskennellä pariskuntien kanssa, vaikka aina se ei ole mahdollista esimerkiksi miestyöntekijöiden puutteen vuoksi. Yleisesti ottaen työntekijät puhuivat niin sanotusta "yksilötyöstä" eli työstä, jossa työskennellään erikseen joko uhrin - naisen - tai väkivallan tekijän - miehen - kanssa, mutta myös pariskuntien kanssa tehtävässä työskentelyssä toivomuksena oli naisesta ja miehestä koostuva työpari.

H1N1: "...että kun ihanne tapaushan olisi, että olisi työparina nainen ja mies."

Tähän annetaan perusteluina mm. pariskuntien pyrkimys liittoutua työntekijöiden kanssa:

H1N1: *"ainahan pariterapiassa niin kun kumpikin puoliso pyrkii liitotutumaan työntekijän kanssa. Eli tavallaan niin ne pyrkii niin kun saamaan liittolaisen, että ymmärrä minua enemmän, kun tota toista."*

Aineistossa toistuu naistyöntekijöiden puheissa vahvasti sellainen näkökulma, että heidän on helpompi työskennellä ja luoda suhde uhriin - siis naiseen. Sukupuoli antaa samaistumispintaa ja toisinaan yhdistävänä tekijänä voi olla myös äitiys.

H1N3: *"Niin itell ainakin se on ollu semmonen vähän hankala juttum että miten saat niin kun sen tekijänkin kanssa. Että sen uhrin kanssa on huomattavasti helpompi toki luoda semmonen suhde."*

N1: *"Ja varsinkin jos oot nainen naiselle vielä."*

N3: *"Niin, niin."*

H1:N1: *"Että mä yritän niin kun koko ajan olla mahdollisimman auki molemmille. Ja täähän ei koskaan millään onnistu, ainahan siinä äitiys vetää puoleensa."*

Kiinnostavaa on myös, kuinka naistyöntekijä saattaa erikseen vielä korostaa, kuinka vaikea hänen on naisena ymmärtää (väkivaltaista) miestä:

H1N1: *"miehen olis ehkä helpompi kenties puhuakin niin kuin miehelle, että okei, kyllä toi miehenä ymmärtää." [...] "Ja kun mä en oo mies, niin mä en voi ymmärtää miehen lailla ja kun mä oon nainen, niin mä ymmärrän aina enemmän naista tietyllä tavalla."*

Suurin osa aineiston miestyöntekijöistä työskentelikin pääsääntöisesti miesten kanssa. Asetelma, jossa miehen tehtävä on kuunnella miestä, luo kuitenkin omia haasteita. Asiakasmiehet pyrkivät hakemaan miestyöntekijästä ymmärtäjää ja toimintansa hyväksyjää.

H3:M1: *"Että oonko mä niin kun puolesta, vaikka oon sit sen kannanoton sanonut, etten hyväksy. Mutta kuitenkin, että mitä pitää muistaa tai oonko mä jossain kohtaa ikään kuin sanomassa, että ei se mitään haittaa, vaikka onkin vähän väkivaltaa. Jollain, ei niin kun näillä sanoilla, mutta tämmösellä asenteella. Mä ajattelen, että se on semmosta tasapainoilemista."*

H2:M1: *"Esimerkiksi että mä voin miestyöntekijänä, siinä tulee semmonen olo, kun se mies kertoo sitä omaa tarinaa, että sitä niin kun mitätöi sitä tapahtunutta väkivaltaa, joka siinä naisen kertomana tulee. Voi se olla toisinkin päin, että niitä miehen kokemuksia jotenkin mitätöidään. Mut tuota, ett se on semmonen varmaan haaste."*

Sukupuolen mukaan jaoteltu työskentelyasetelma toistui työntekijöiden puheissa 11 kertaa ja se tuli esiin yhtälailla mies- kuin naistryöntekijöiden puheissa. Siinä missä naistryöntekijät pitivät aineistossa tällaista työskentelytapaa toivottavana, miestyöntekijät lähinnä totesivat tekevänsä väkivaltatyötä miesten kanssa ja puhuivat tämän työn haasteista. Muutama miestyöntekijä toi esiin, että heille on tärkeää päästä työskentelyn yhteydessä tapaamaan väkivallan uhria, jotta heidän työskentelynsä ei olisi pelkästään miehen kertomuksen varassa.

H2M1: *"kun siinä tulee myöskin se perheen toinen osapuoli, niin kun se kumppani. Kun mä teen sen väkivallan tekijän kanssa ja se kumppani tulee siihen, mä tapaan myös hänet siinä. Niin siinä on jo itseisarvo, että mä tapaan hänet ja kuulen niin kun häntä siinä ja pystyn myöskin jotenkin niin kun myös empaattisesti suhtautuun häneen. Enkä oo sen miehen tarinan varassa koko ajan, niin se jo muuttaa sitä, niin kun omaa kuvaa siitä perhesysteemistä."*

H4M1: *"Kun en useimmiten työskentele yksin, vaan parina aina. Ja jos mä työskentelen parina, niin mä en halua niin, että toinen meistä tapaa vaimoa ja toinen meistä tapaa miehen, vaan että me kumpikin tavataan kummatkin. Koska ne on erilaisia, se keskustelu mitä tapahtuu yhden ihmisen kanssa ja siitä tilanteesta, kun sitten miten se tapahtuu yhdessä."*

Nämä miestyöntekijät kokevat hyötyvänsä siitä, että tapaavat työskentelyssä pariskunnan molempia osapuolia. Aineistossa naistryöntekijät kuitenkin myös totesivat, että hekin hyötyvät yhtälailla pariskunnan molempien osapuolien tapaamisesta.

5.3. Väkivaltatyöhön motivoimisen haasteet

Aineistossa haastateltujen työntekijöiden puheista nousee vahvasti esiin myös teema, jonka mukaan väkivaltaisia miehiä on vaikeaa saada työskentelemään

väkivaltaongelmansa kanssa. Miesten kanssa työskennellessä ilmassa on koko ajan riski, että mies jättää työskentelyn kesken - mikäli heitä saadaan käymään työntekijän juttusilla edes kerran.

H1N2: *"Parin vuoden työskentely lasten ja äidin kanssa, isä ei suostunut käymään täällä kuin kerran"*

H2M1: *"Että siinä on nää riskitekijät, väkivallan ja sen riski, että siitä niin kun työskentely jää kaikki kesken"*

H3M1: *"Se on se mies, joka päättää, että hän ei halua jatkaa ja sit sen vaimon kanssa jatketaan yksilötapaamisia"*

Työntekijät puhuvat kuinka miehet eivät suostu yhteistyöhön eivätkä ole motivoituneet työskentelyyn. Kun mies tulee työskentelyyn, tapahtuu sekin usein vastentahtoisesti. Työntekijät joutuvat miettimään työskentelyäänkin sitä kautta, että miten saisi tulemaan käynneille jatkossakin:

H2M1: *"Vaikka ne tulee ehkä vastentahtoisestikin tavallaan, että jos esimerkiksi perhe menee turvakotiin, jotenkin niin joutuu tulemaan. Eivät haluis yhtään."*

"Siinä pitää vähän mennä sen tahtisesti, että saa sen miehen niin kun motivoitumaan ja jäämään. Sen miehen omien huolten ja murheitten kautta..."

Aineistossa väkivaltaisten miesten saaminen työskentelyyn mukaan on työntekijöiden puheiden perusteella aina jokseenkin epävarmaa. Aikaisemmin on jo käsitelty miesten vaikeutta puhua väkivallasta ylipäättään, ja yksi työntekijä antaa yhden syyn miksi miehet eivät lähde väkivaltatyöskentelyyn:

H4N1: *"mulla on työskentelyssä myös paljon naisia, joittenka miehet ei hakeudu mihinkään, koska he ei koe, että heillä on mitään ongelmaa."*

Aineistossa teema miehen motivoimisesta väkivaltatyöskentelyyn toistui kymmenisen kertaa. Tämän tehtävän haastavuus nousi vahvasti esille ja myös se todellisuus, että usein työskentely keskittyykin väkivallan uhrin auttamiseen. Mikäli mies saadaan työskentelyyn mukaan, on vielä matkaa siihen, että hän pystyy puhumaan ja ottamaan vastuun tekemästään väkivallasta. On myös mahdollista, että mies tulee työskentelyyn

mukaan vain jatkaakseen siellä naiseen kohdistuvaa vallankäyttöään.

5.4. Miehen vastuuttaminen väkivallasta

Miehen vastuuttaminen väkivallasta on myös vahvasti aineistosta esiin noussut teema. Väkivaltatyön kannalta on oleellisen tärkeää saada tekijä vastuutettua tekemästään väkivallasta, ja se nähdään jopa edellytyksenä työskentelylle. Vastuun ottamisen tärkeydestä puhuttiinkin aineistossa useassa kohtaa:

H1N2: *"...että mitä edellytyksiä pitäis olla; se sitoutuminen ja vastuun ottaminen"*

H1N3: *"Ja sitten se vastuun ottaminen. Tavallaan se, että se väkivallan tekijä... on myös itse ääneen sanonut, myöntänyt sen, että hän on käyttäytynyt väkivaltaisesti, että se ei ole vaan käynneillä ja muussa niin esiin tullut asia, jota hän kuuntelee. Että hän tosiaan ottaa sen vastuun ja tietysti siinä jo ottaa, jos menee jonnekin omille käynneilleen, niin tavallaan ottaakin vastuuta."*

H4N2: *"siellä on ollu sellanen kaveri, joka on ottanut vastuuta jostain. Ja halunnut muutosta käytökseen. Jotenkin on kovasti häpeissään ja katuvaainen, niin hän on näissä paritapaamisten aikana, kun hän on kuullu sitä puolison kertomusta siitä, että siellä on ollu ihan semmosia vammoja, että siellä on tarvittu ihan sitten sellasta leikkausta niin tuota, että hän on jotenkin niin kun toisella tavalla ymmärtänyt sen naisen kokemuksia."*

Aineistossa nousikin esiin myös kuvauksia miehestä, joka aktiivisesti ottaa itse vastuuta tekemästään väkivallasta:

H2M1: *"tekijäkin voi niin kun, että se ottaa vastuun siitä ja sanoo, että meillä on väkivaltaa." --- "että jotenkin se tietenkkin, että on mahdollisuus niin kun ottaa vastuuta siitä väkivallasta"*

H4M2: *"meillä on ollut semmonen jännä kuvio siinä, että tällä miehellä on ollu jo sitä semmosta niin kun vastuuta niistä teoistaan" --- "Siellä on ollu tilanteita, että mies on tuonu sitte, kun on saatettu kysyä, että onko ollu jotain tilanteita. Ja ensin, että ei ja sit mies tuokin esiin, että olihan meillä se yks riita."*

Näiden esimerkkien lisäksi puhuttiin myös miehistä, jotka eivät ota vastuuta:

H2M1: *"että ne ei oo motivoitunu millään, ei ota vastuuta ollenkaan."*

Vastuunottamisen teema toistui aineistossa myös kymmenisen kertaa. Vastuunottamisen teema antoi väkivaltaiselle miehelle kaikenkaikkiaan aineiston positiivisimman kuvan, toisin sanoen kuvan myös miehestä, joka ottaa vastuuta väkivallastaan.

5.5. Vallankäyttö ja kontrollointi

Tällä aineistossa nousseella teemalla tarkoitan työntekijöiden kuvailuja miehistä, jotka käyttävät valtaa kontrolloidakseen puolisoaan, lapsiaan tai puolisoaan lastensa kautta. Aineistosta ilmenee useita esimerkkejä erilaisesta kontrolliin pyrkivästä vallankäytöstä. Useasti puhuttiin tilanteesta, jossa mies haluaa tulla käsittelemään pariskunnan asioita yhdessä puolisonsa kanssa käytännössä vain jatkaakseen vallankäyttöään tapaamisilla.

H4M1: *"miesten puolella oon nähnyt sen, että miehet mielummin tulisi käsittelemään väkivaltaa pariskuntana. Ja mä oon miettiny mikä siinä on, niin yks ajatus, minkä mä oon löytäny siinä; että yks kuitenkin semmonen vallan käytön ja väkivallan muoto niin sehän on säilyttää se kontrolli. Ja silloin kun mies kokee, että hän alkaa menettämään kontrollin. Miten hän sitten sitä yllä pitääkin jonkunlaisella vallan käytöllä, niin sehän on pelottava hetki silloin, kun se puoliso tulee niin kun yksin. Ne haluais mielummin olla mukana. Mutta tuota, se ei välttämättä ole hyvä, jos siihen väkivaltaan halutaan puuttua ja katkaista se."*

H1N3: *"...että jos se pariterapian ehdottaja tai vaatija olisi se väkivaltainen puoliso, joka niin kun pakottaa sen toisen, että se on niin kun henkistä väkivaltaa. Jo sen toisen alistaminen tähän juttuun, että se lähtee pelkästään sen toisen halusta ja tarpeista ja vallasta."*

H4N2: *"sitten mulla on myös ollu niitä asiakkaita, joittenka miehet haluaisi tulla sitten mukaan, kun nainen tulee käymään siellä, kertomaan, mitä nainen ajattelee ja mitä se nyt tekee ja kaikki muutkin. Että ne haluaisi tulla niin kun sinne puhumaan sen naisen puolesta ja sitten kun se ei oo mahdollista (epäselvää), niin kyllä se aika hyvin siitä suuttuu" --- "naistyöntekijänä kuulen näissä paritapaamisissa sitä hienoista syyllistäväää, mitätöivää puhetta. Ja jotenkin se tuntuu kurjalta, että siinä työntekijöitten ohessa*

tehdään myös ihan samalla lailla, kun siellä kotona. Vaikka vähän hienovaraisemmin"

Yleinen näkemys työntekijöillä oli, että tapaamisista ei juurikaan ole hyötyä, mikäli vallankäyttö ja kontrollointi jatkuu sielläkin.

H4N2: *"edelleenkin mä sanoisin, että jos siellä niin kun kovasti näyttää siltä, että tota niin, se nainen alistetaan siinä paritapaamisessa ja mitätöidään, niin mun mielestä se ei edistä sen naisen toipumista. Ja silloin mun mielestä se ei ole hyväksi, eikä se niin kun ole se. Niin kun jotenkin mikä se tarve tai hyöty siitä paritapaamisesta silloin on, että se mies vaan pääsee kuitenkin siinäkin näyttämään sen valtansa."*

Eräs työntekijä antoi kuitenkin esimerkin, kuinka oli pystynyt tapaamisilla puuttumaan miehen vallankäyttöön ja sitä kautta saanut miehen kiinni käyttämästään kontrollista:

H4M1: *"Ja kun siinä tuli niitä tilanteita missä mä selkeesti näin, että nyt tää mies käyttää niin kun tätä valtaa. Niin mä tartuin niihin ja nostin ne esiin ja mä sanoin, että huomaatko miten tässä toimit." --- "että hän (mies) puhu aika paljon valkosia valheita ja puolitotuksia. Ja hän joutu ikään kun niistä kiinni sitten, kun he olivat yhdessä."*

Aineistossa puhuttiin myös miehistä, jotka tulevat tapaamisille vain saadakseen sillä esimerkiksi äidin ja lapset palaamaan turvakodista kotiin tai sitten valehtelevat pitääkseen heidät kotona:

H4N2: *"Vaimo on esimerkiksi turvakodissa ja sitten tuota, mies tulee meidän työskentelyyn, että vaimo ja lapset tulee turvakodista. Ja sit hän ei käy meillä ja kuitenkin sit valehtelee turvakotiin ja vaimolle, että hän on käynyt niin ja niin monta kertaa. Kun meillä on kuitenkin koko ajan tätä, että me joudutaan miettimään, että mitkä on motiivi. Ja mikä on oikeesti se niin kun se motiivi sen siihen oman käytöksen muutokseen, vai onko se, että saadaan vaimo jostakin turvakodista pois. Tai saadaan takaisin muuttamaan kotiin, kun se on asunut, lähtenyt lasten kanssa pois. Että siellä kuitenkin on, onneksi se on pieni osa, että meillä on näitä niin sanottuja pelaajia."*

H4N2: *"Siinä on kylä sit sekin, että mies saattaa hyvinki just luvata, että joo kaikki saa olla yhteydessä sinne ja tänne ja tuonne ja kertoo, että minä käyn täällä. Ja saa puhua näistä tai että voi puhua naistyöntekijöitten kanssa. Mutta sit siellä on nää jutut, että*

sitten siellä saattaa työskentelyn aikana olla hyvinkin vaarallinen väkivaltatilanne. Sitä ei kerrota ja naiselle sanotaan, että sinä et kerro sitä. Että naiselta saattaa lipsahtaa ja sit katotaan se, että nyt se tuli vahingossa. Että tuota, nää lupakset joittenkin kohdalla on vähän sellasii lupauksii. Syystä, että saadaan pitettyä perhe kotona.

Oman osansa kontrolloivaan teemaan toi miesten käyttämä kontrolli lapsiaan kohtaan tai sitten vallan käyttö lastensa kautta:

H4M1: *"väkivallan tekijöitten kohdalla oon nähnyt sen, että aika usein siellä on niin kun, vanhemmille tulee riita siitä, kun isä asettaa rajoja niin kovakourasesti; ottaa kiinni ja vie huoneeseen ynnä muuta. Ja siitä tulee niin kun heidän keskelleen sitten riita. Mut se mitä oon nähny vielä niin kun lapsiin kohdistuvassa väkivallassa, niin aika usein tulee esille se, että kun lapset kasvaa murrosikään, niin se on. Ja erityisesti puhutaan tytöistä. Mutta tuota, kyllä se poikienkin kohdalla, koska siellä tulee sitä omaa tahtoa. Niin se on joksus näille väkivaltaa käyttäville miehille, että sitten ikään kuin siirtyy siihen, se vallan käyttö siihen murrosikäisiin lapsiin. Että aika usein siellä on se kontrolloiminen se väkivallan muoto ja tietysti uhkailukin."*

H2N1: *"Kun meiän työskentelyssä on paljolti, että nää miehet, meillä on paljon äitejä nyt, niin on sitte putoillu pois siitä. Että eivät oo suostuneet yhteistyöhön. Sit se vallankäyttö jatkuu sitten niin kun lasten kautta niissä tapaamisissa"*

Eräs työntekijä toi esiin myös mielenkiintoisen esimerkin aivan toisenlaisesta miehestä, jota kutsuisin ikään kuin vallasta luopuvaksi mieheksi. Mies antoi lapsilleen luvan puhua tapaamisilla vapautuneesti mistä halusivat:

H4N2: *"Että siellä oltiin ihan kuoleman pelossa, että niin traumatisoituneita lapsia. Niin jotenkin tää mies, joka oli niin kun syyllistynyt ihan hirveän väkivaltaisiin tekoihin perhettään kohtaan, niin hän siinä lasten ja työntekijöitten aikana sano lapsilleen, että minä annan luvan teille. Että te saatte kertoa ihan kaiken mitä te haluatte. Ja puhua kaikesta niin kun te haluatte. Että jotenkin, vaikka ei sen jälkeen ei niin kun yhteistä olekaan, mutta että jo niin kun alku sille, että lapsi tietää, että isä antaa tähän luvan."*

”Väkivallan ja kontrollin” teema toistui aineistossa myös kymmenisen kertaa. Teeman

pääasiana tuntui olevan se, että miehet tykkäisivät mielellään tulla aina yhdessä puolisonsa kanssa tapaamisille. Työntekijät näkivät kyseessä olevan miehen tarve jatkaa naisen kontrollia tapaamisilla. Miestä saattaa myös pelottaa päästää nainen yksinään puhumaan parisuhteen asioita ulkopuolisille. Tapaamisilla työntekijät ovatkin huomanneet, että suhteen valta-asetelmat toistuvat keskusteluissa ja miehen todettiin jatkavan naisen syylistämistä tapaamisilla, joskin hienovaraisemmin.

6. Tulokset ja pohdinta

6.1 Väkivallasta puhuminen

Aineistossani käy ilmi, että väkivallasta puhuminen on vaikeaa niin sen tekijöille, kuin uhreille. Syyt tähän ovat kummassakin tapauksessa erilaiset. Väkivallan tekijöille väkivallasta puhuminen aineiston valossa on miehen kokema syyllisyys ja häpeä väkivallasta. Väkivaltaisen miehen on vaikea tunnustaa tehneensä väkivaltaa, mutta tunnustettuaankin hän mieluummin alkaa perustelemaan mikä tai mitkä syyt johtivat väkivaltaan, kuin kertomaan siitä, millaista hänen tekemänsä väkivalta oli. On selvää, että tällöin hän joutuisi kohtaamaan itsessään ikävän puolen, eli väkivaltaisen itsensä, joka on käynyt oman läheisensä kimppuun. Väkivaltatyöntekijöilleen mies haluaa selittää syyt, miksi on väkivaltainen, johtui se sitten esimerkiksi hänen mukaansa omasta väkivaltaisesta lapsuudesta tai naisen häntä kohtaan tekemästä henkisestä väkivallasta. Samalla hän asettaa itseään uhripositioon (esim. Holma & Partanen, 2008). Holman ja Partanen (2008) tekemässään tutkimuksessa eriteltiin puhediskursseja, joihin miehet keskustelua ohjasivat. Tutkimuksen keskeisin havainto oli kuitenkin, että alkuistunnoissa miehet alkoivat rakentaa itselleen uhri-identiteettiä joko niin, että nainen oli provosoinut väkivaltaan, tai vetoamalla omaan traumaattiseen lapsuuteen. Toisaalta miehet, jotka ottivat teoistaan vastuuta edustivat puheellaan riittämättömyysdiskurssia. Siinä miehet puhuivat itsestään epäonnistujina, riittämättöminä ja syyllisinä. (Holma & Partanen 2008). Myös Nyqvist (2001) on kuvannut miehen tapoja selittää väkivaltaista käytöstään. Esimerkkeinä hän kertoo tällaisia olevan kontrollin menetys, sekä epäonnistuminen vastuiden ja miehisen kunnian täyttämässä.

Väkivallan uhrin on vaikea myös myöntää tulleen väkivallan kohteeksi. Asia saattaa

esimerkiksi hävettää, sillä väkivaltaa ei kenenkään tulisi tietenkään sietää ja usein väkivaltaiset suhteet ovat jatkuneet pidemmän aikaa. Husson ja Virkin (2008) mukaan parisuhde perustuu tiiviiseen luottamussuhteeseen, johon liittyy myös hierarkkiset valta-asetelmat. Parisuhteeseen liittyvän luottamussuhteen perustuessa oletuksiin yhteisistä arvoista, ja siihen, että toinen ottaa etuni huomioon eikä halua satuttaa minua, asettaa luottaja itsensä myös alttiiksi haavoittumiselle. Usein parisuhdeväkivaltaa pitempään kestänyt uhri on päätenyt tulkitsemaan väkivaltaa sellaisilla tavoilla, joissa luottamus toisen ”hyväntahtoisuuteen” on säilynyt. Tästä syystä väkivallan kohteeksi joutuneet naiset saattavat selittää väkivaltaa väliaikaisena reaktiona, samalla kun näkevät välittävän ja huoltapitävän puolen kumppanin pysyvänä ominaisuutena. Husson ja Virkin mukaan luottamussuhteessa on ennen kaikkea kyse läheisten suhteiden ylläpitämisestä ja säilyttämisestä.

On siis oleellista, miten hankalaa on irrottautua väkivaltaisesta suhteesta. Väkivaltaa kohdannut nainen saattaa syyllistää väkivallasta itseään tai hän saattaa pelätä seuraamuksia, jos väkivallasta kertoo ulkopuoliselle. Naiset kuitenkin kuvaavat kokemaansa väkivaltaa yksityiskohtaisemmin, kuin väkivaltaa tekevät miehet.

On jokseenkin helppoa mielestäni ymmärtää, että väkivallasta on vaikea sekä tekijän että uhrin puhua. Väkivalta on ikävä ja ahdistava asia jossain määrin molemmille. Sosiaalityöntekijänä olen joutunut ottamaan väkivallan usein puheiksi siihen syyllistyneiden miesten kanssa ja he ovat usein todenneet, etteivät mielellään asiasta puhuisi, sillä se on vaikeaa. Toisaalta he saattavat sanoa, että tietävät tehneensä väärin, ettei naista saisi lyödä. Usein tässä kohtaa pystyykin hyvin vetoamaan siihen, että miten voit olla varma, ettei sama toistu ja sitten ohjata keskustelemaan väkivaltatyön ammattilaisten kanssa. Molempien, niin tekijän kuin uhrin, on tärkeä pystyä väkivallasta puhumaan. Väkivaltaisen miehen tulisi pystyä ottamaan vastuu tekemästään väkivallasta ja hän voi niin tehdä puhuessaan siitä. Uhrin on tärkeää taas pystyä oman hyvinvointinsa vuoksi kertomaan kokemaansa, jotta voi saada oikeanlaista apua ja tukea kokemustensa käsittelyyn.

Väkivaltatyöntekijöiden rooli on hyvin usein auttaa niin tekijää, kuin uhria puhumaan väkivallasta. Niinpä tämä onkin työn yksi iso haaste. Avun piiriin hakeutumiseen on oltava mahdollisimman pieni kynnys ja sen eteen tulee työskennellä. Usein avun piiriin ohjataan myös jonkin auttaja- tai viranomaistahon toimesta, kuten tapahtuu vaikkapa

lastensuojelussa.

Laineen tutkimuksessa nousi esiin, kuinka mieheydestä tai maskuliinisuudesta keskusteleminen väkivaltaisten miesten kanssa voi olla miestyöntekijälle hankalaa. Oleellista olisi kyetä määrittelemään mies väkivallattomuuden kautta ja löytää erilaisia vaihtoehtoja väkivaltaan ja aggressiivisuuteen pohjautuvalle maskuliinisuudelle. Esimerkiksi isyydestä tai huolenpidosta puhuminen ovat hyviä keinoja tuottaa positiivista maskuliinisutta ja vuorovaikutussuhteista puhuminen auttaa miestä ymmärtämään muiden perheenjäsenten kokemuksia. Tämä auttaa mies ottamaan vastuuta väkivallastaan, mikäli kykenee asettumaan muiden perheenjäsenten asemaan. (Laine, 2005).

Mikäli väkivaltaa käyttäneen miehen kanssa lopulta päästään puhumaan väkivallasta, on mahdollista, että mies vähättelee tekemäänsä väkivaltaa, siirtää vastuun väkivallastaan toisalle, maalaa itsensä uhriposition tai sitten kaikkia tai joitakin näistä yhtä aikaa. Mies ei myöskään ehkä pidä väkivaltaa itsessään ongelmana, vaan pitää sitä jonkun muun ongelman oireena. Tällöin hän pyrkii nostamaan tätä hänen mielestään ”oikeaa” ongelmaa työskentelyn keskiöön, jolloin kiusallisesta väkivallasta ei tarvitsisi puhua.

6.2 Miehet miesten ymmärtäjinä ja naiset naisten

Jotta väkivallasta päästäisiin puhumaan, on väkivaltatyössä usein mietittävä minkälaisin keinoin siihen päästäisiin luontevasti. Kuten aineistostani käy ilmi, työ usein pyritään jaottelemaan sukupuolen mukaan niin, että miestyöntekijä työskentelee väkivaltaisen miehen kanssa ja naistryöntekijä naisen - uhrin - kanssa. Itse olen ymmärtänyt tämän pitkälti johtuvan siitä, että väkivaltaisen miehen on helpompi kertoa väkivaltaisuudestaan toiselle miehelle. Tätä puoltaa myös Laineen (2005) tutkimus, jossa Jussi-työntekijät kokivat sukupuolestaan olevan etua työskennellessään miesten kanssa. Miesasiakkaat myös toivoivat auttamistilanteeseen oman sukupuolen edustajia ja kokivat väkivallasta olevan helpompi puhua miehelle kuin naiselle.

Aineistossani jotkut naistryöntekijät sanoivat miehen osaavan paremmin ymmärtää toista miestä. Laineen (2005) tutkimuksessa sanottiin, että jaettu sukupuolittunut kokemus

rakentaa muutosta edesauttavaa ilmapiiriä. Itse ymmärrän tämän siten, että miehenä pystyn ehkä naisia paremmin ymmärtämään kulttuuriimme sisältyvää maskuliinista hegemoniaa ja siihen kietoutuvaa väkivaltaa. Sen sijaan en pysty väkivaltaa miehenäkään sen paremmin hyväksymään, mutta väkivalta ja sitä kautta rakentuvat valtasuhteet ovat poikien elämässä usein jo pienestä asti mukana. Olen itsekin lapsuudesta asti joutunut nujakoimaan toisten poikien kanssa ja todistamaan poikien välistä fyysistä kamppailua. Ala-asteella ensimmäiset ”nokkimajärjestykset” luokassa luotiin sen mukaan, kuka voitti kenetkin painissa. Yläasteikäisenä muistan, että koulussa oli sellaisia poikia, joiden kanssa ei halunnut joutua tekemisiin ja näin joidenkin kantavan koulussa mukana mm. teräaseita. Eräs luokkakaverini tuli yksi päivä kouluun isot aurinkolasit päässä ja naama ruhjeilla. Hän oli joutunut poikaporukan pahoinpitelemäksi. Väkivalta tuntui siis olevan koko ajan jollain tavalla läsnä myös omassa nuoruudessani. Myös aikuisiässä olen joutunut uhkaaviin tilanteisiin toisten miesten osalta. Tässä mielessä pystyn ymmärtämään, että miehisyyteen kuuluu vahvasti väkivallan aspekti ja odotus siitä, että asioita ratkotaan väkivallalla. Väkivalta ei näyttäytynyt omassa koulumaailmassani olevan samalla tavalla uhka poikien osalta tyttöjä kohtaan, vaikka pojat tyttöjä myös kiusasivat. Joka tapauksessa tytöt ovat olleet yhtä lailla samassa tilassa ja usein nähneet samoja väkivaltaisista tilanteista poikien välillä, kun mitä itsekin. En siis täysin voi ajatella, että kenellekään sukupuolesta riippumatta tulisi miehisen maailman väkivaltaisuus yllätyksenä, se vain näyttäytyy meille eri tavoin. Poikien ja miesten jakaessa yhdessä miehisen maailman väkivaltaisuutta ymmärrän, että väkivaltainen mies saattaa kokea toisen miehen turvallisempaan ja helpommin lähestyttävään keskustelukumppanina, kuin naisen. Naiselle väkivaltaisen miehen kuunteleminen voi puolestaan olla hankalaa esimerkiksi siksi, että nimenomaan naisiin kohdistuu miesten osalta myös väkivaltaa, ahdistelua ja seksuaalista häirintää. Mikäli naisella on tällaisia kokemuksia vaikkapa itsellään taustalla, on mielestäni ymmärrettävää, että väkivallan käsittely miehen kanssa, jolla on asiaan liittyviä ongelmia ei epäilemättä tunnu houkuttelevalta.

Miehet saattavat hakea miestyöntekijästä keskusteluissa itselleen liittolaista tai ymmärrystä (mm. Hänninen 2004, Nyqvist 2001). Oleellista on, että työntekijä yrittää tuottaa toisenlaista, positiivista maskuliinisuutta. Laineen (2005) tutkimuksessa Jussi-työhön kuuluukin, että väkivallan käsittelyn lisäksi käsitellään myös myönteisempiä asioita, kuten turvallisuutta, välittämistä ja huolenpitoa. Myös työn rakentaminen avun hakemisen kautta niin, että avun hakeminen nähdään vaihtoehtona väkivallalle ja nimenomaan toivottavana asiana, jossa ei ole mitään epämiehekkästä.

Olen työurani aikana ollut usein myös tilanteessa, jossa naispuolinen työkaverini on pyytänyt minua työparikseen tapaamiseen, jossa asiakkaat ovat maahanmuuttajia ja heidän kulttuurissaan miehen sanoille annetaan vahvempi painoarvo. Toisaalta yleensä pelkkä läsnäoloni ja työparini viestin vahvistaminen riittää näissä tapaamisissa viemään näkökulmaamme perille. Työn tulokset lopulta syntyikin pitkälti siitä, kun väkivaltainen mies huomaa, ettei saa toiselta mieheltäkään sen enempää hyväksyntää väkivaltaisuudelleen ja lähtökohdaksi tulee väkivallasta eroon pääseminen.

Aivan kuten miehen voi olla helpompi jutella toiselle miehelle, on sama usein toisinpäin väkivallan kohteeksi joutuneiden naisten kohdalla, että heidän on usein helpompi jutella kokemastaan toiselle naiselle. Aineiston naistyöntekijät kertoivat samaistuvansa naiseen, eli uhriin ja että heidän on helpompi luoda luottamuksellinen suhde uhrin kuin tekijän kanssa. Mikäli työntekijä ja uhri ovat molemmat äitejä, se antaa molemmille lisää samaistumispintaa. Samalla tavalla Laineen tutkimuksessa (2005) naistyöntekijät kokivat samaistumisen naisasiakkaseen olevan helppoa ja myös äitiyskokemukset vahvistivat tätä. Laineen tutkimuksessa korostui työssä tietynlainen kumppanuusidentiteetti, jossa työntekijä on asiakkaan tilanteen kanssakulkija. Miestyöntekijöillä miesasiakkaiden kanssa tällaista kumppanuusidentiteettiä ei ilmennyt. Laineen tutkimuksessa korostui, että sukupuoli antoi naisille kyvyn ymmärtää naista asiakkaana. (Laine, 2005). Itse en suinkaan epäile tätä asiaa ja siksi väkivaltatyön kannalta näen tämän sukupuolen mukaan tapahtuvan jaottelun olevan tässä mielessä paikallaan. Työn on oltava asiakaslähtöistä ja näin ollen pyrittävä tekemään tällaiset jaottelut sen mukaan, mikä asiakkaista tuntuu hyvältä. Monesti väkivaltatyöntekijät tapaavat asiakkaitaan myös pareina, jolloin on mahdollista, että työpari koostuu myös mies- ja naistyöntekijästä ja aineistossa työntekijät ilmaisivatkin, että työskentelyssä on hyödyllistä tavata sekä uhria, että tekijää.

6.3 Motivointi ja vastuuttaminen

Työskentely väkivaltaa käyttävien miesten kanssa edellyttää, että heidät saadaan ensinnäkään motivoitua työskentelemään asian kanssa. Se tarkoittaa, että miehen tulee kyetä tunnustamaan, että hänellä ylipäätään on väkivaltaongelma. Ongelman myöntämisestä lähdetään etenemään vastuunottamiseen tehdystä väkivallasta.

Aineistosta käy ilmi, miten haastavaa on saada miehiä motivoitua työskentelyyn. Ja kuten aiemmin todettukin, väkivallasta ei ole missään määrin helppo puhua, eikä omaa väkivaltaisuutta ole helppo tunnustaa, joten lähteminen vapaaehtoisesti työskentelemään väkivaltaongelman kanssa ei varmasti myöskään ole helppoa. Siksi työntekijän tulee osata ikään kuin vetää oikeista naruista ja saada siten mies työskentelyyn mukaan ja tulemaan työntekijän käynneille vielä jatkossakin. Aineiston mukaan tämä yleensä tarkoittaa sitä, että edetään asiakasmiehen ehdoilla ja lähdetään puhumaan niistä asioista, joista hän on valmis puhumaan. On myös otettava huomioon, että usein mies tulee työskentelyyn vastentahtoisesti ohjattuna, esimerkiksi muun perheen mentyä turvakotiin. Tällöin miehen motiivina lähteä työskentelyyn saattaa lähinnä olla se, että saisi perheensä takaisin kotiin - eikä ensisijaisesti väkivaltaongelma. Oli miehen syy lähteä työskentelyyn mikä hyvänsä, niin aina on olemassa se riski, että mies jättää työskentelyn kesken.

Holman ja Partasen tutkimuksen mukaan vaikka mies olisikin lähtenyt työskentelyyn hyvinkin motivoituneena tai vapaaehtoisesti, alkoivat miehet alkuistunnoissa rakentaa itselleen uhri-identiteettiä. Miehet vetosivat usein esimerkiksi omaan traumaattiseen lapsuuteen tai sitten vastuu siirrettiin osittain naiselle, joka on provosoinut miestä väkivaltaan. Holman ja Partasen mukaan tämä tarkoittaa miehen osittain kieltäytyvän aktiivisesta vastuullisen toimijan roolista ja siksi uhri-identiteettiä voi pitää ongelmallisena positiona. (Holma & Partanen 2008).

Miehen vastuuttaminen väkivallasta on tärkeä osa väkivaltatyötä. Osa aineiston työntekijöistä piti jo sitä eräänlaisena vastuunottona, jos mies ylipäättään lähti työskentelyyn mukaan. Aineistossa tuli esiin, että työntekijöiltä löytyykin kokemusta miehistä, jotka ottavat vastuuta ja puhuvat ääneen riidoista sekä väkivallasta. Yksi työntekijä sanoittikin asian hyvin, että työskentelyssä miehellä on "mahdollisuus ottaa vastuuta väkivallasta". Toisaalta aineistossa puhuttiin myös miehistä, jotka eivät ota vastuuta. Holman ja Partasen tutkimuksessa (2008) vastuunottopuheet vaihtelivat vastuun kantamisesta sen täydelliseen siirtämiseen itsensä ulkopuolelle. Myös Nyqvistin (2001) mukaan miehet selittivät eri tavoin syitä väkivaltaansa ja tällaisia oli mm. kontrollin menetyt, epäonnistuminen vastuiden ja miehisen kunnian täyttämässä. Lisäksi Nyqvistin tutkimuksessa nousi esiin perheiden sisäisten suhteiden merkitys. Miesten omat kuvaukset isäsuhteistaan antoivat hyvin samankaltaista kuvaa suhteesta,

jossa isä oli usein autoritäärinen hahmo, johon suhde on jäänyt emotionaalisesti etäiseksi. Nyqvistin mukaan etäiset suhteet ovat taipuvaisempia aggressiivisiin yllykkeisiin, jotka herkemmin purkautuvat negatiivisina tunteina ympäristöä kohtaan. Väkivaltaisen miesten kuvaukset omasta vaikeasta lapsuudesta ja isäsuhteesta on varsin todellinen väkivaltaan vaikuttava ilmiö myös tilastojen valossa, sillä 40% väkivaltaa parisuhteissa käyttäneistä miehistä olivat kokeneet väkivaltaa omalta isältään (Heiskanen & Piispa, 1998).

On kysyttävä, miksi niin monelle on hankalaa ottaa vastuuta tekemästään väkivallasta. Toki sen myöntäminen, että on syyllistynyt väkivallan tekoon tai tekoihin saattaa johtaa ikäviin seuraamuksiin esimerkiksi rikosoikeudellisessa mielessä. Toisaalta väkivallan teoilla on saattanut aiheutua fyysisten vammojen ohella myös psyykkisiä traumoja väkivallan kohteelle tai sitä todistaneille, joten tekijän ei mielestäni kuulu olla se, joka pääsee teoistaan vailla seuraamuksia. Vastuun kantamiseen kuuluu myös se, että hyväksyy tejojensa seuraamukset. Vastuun ottaminen omista teoistaan on ainoa tapa pystyä muuttamaan omaa käytöstään. Mikäli ei tunnusta omia tekojaan ja niistä koituneita seuraamuksia, voi kysyä, miten voisi jatkossa välttyä niitä tekemästä. Väkivallan tekijä saattaa hävetä omaa väkivaltaisuuttaan, eikä vain siksi, että väkivalta on kohdistunut häntä heikompiin, joita maskuliinisen koodin mukaan miehen tulisi nimenomaan puolustaa. Auttamistyössä pitäisi jotenkin päästä sille tasolle, että väkivaltainen mies ymmärtäisi, ettei hän siellä ole ns. tuomiolla, vaan tarkoitus on auttaa häntä pääsemään väkivallasta eroon. Se ei onnistu ennen kuin ongelman myöntää ja vastuunkantamisen kautta pyrkii muutokseen.

6.4 Kontrollloiva mies

Yksi vielä melko vahvasti aineistosta esiin noussut tema, oli väkivalta ja kontrolli. Kontrollointi on vallankäyttöä, jolla pyritään hallitsemaan kontrollin kohteena olevaa osapuolta. Aineistossa se tarkoitti usein kumppania ja toisinaan myös lapsia. Kontrollloivat miehet asettavat väkivaltatyöhön omia haasteitaan, sillä he pelaavat peliä, jossa pyrkivät säilyttämään otteensa ja valta-asemansa kumppaniinsa. Esimerkiksi Nyqvistin (2001) mukaan miehellä voi olla hankaluuksia kontrolloida muuta elämäänsä, mutta hän saattaa kokea voivansa hallita parisuhdettaan väkivallan avulla. Aineiston

mukaan naisen kontrollointi saattaa jatkua asiakastapaamisillakin. Toisaalta tällainen toiminta näkyy usein myös miehen käyttäytymisestä läpi ja se voi antaa työntekijälle mahdollisuuden puuttua siihen. Pahimmassa tapauksessa kontrollointi kuitenkin jatkuu puuttumisyrittämisistä huolimatta ja se ei tee työskentelystä hyödyllistä.

On kiinnostavaa, että miehen motiivi työskentelyyn lähtemiseen saattaa olla kontrollin säilyttäminen - tai oikeastaan pelko kontrollin menettämisestä. Osa aineiston työntekijöistä totesi, että mikäli tapaamiset ovat vain uusi paikka miehelle käyttää valtaa, ei näistä tapaamisista ole naiselle juuri apua. Toisaalta yksi työntekijä tarttui miehen vallankäyttöön tapaamisilla ja näin ollen onnistui tuomaan esiin suhteessa olevan valta-asetelman. Tämä on mielestäni ihanteellinen tilanne. Aina miehen käyttämä kontrolli ei kuitenkaan ole niin selkeää, että siihen pystyttäisiin tapaamisilla konkreettisesti puuttumaan. Mies saattaa esimerkiksi pyrkiä ohjaamaan keskustelua pois väkivallasta ja kontrolloimaan tällä tavoin koko keskustelua. Erään työntekijän mukaan mikäli tarve yhteisille käynneille tulee pelkästään miehen osalta, koki hän jo tämän olevan henkistä väkivaltaa naista kohtaan. Jäin tätä pohtimaan erityisesti, sillä olen myös omassa työssäni kohdannut tilanteita, joissa nimenomaan mies haluaa yhteisiä tapaamisia ex-puolisonsa kanssa, kun väkivaltaa kokenut ex-puoliso ei haluaisi enää olla missään tekemisissä ex-miehensä kanssa. Toki silloin, kun on yhteisiä lapsia, on sellaisia asioita joista vanhempien pitää pystyä keskenään sopimaan. Voin kuitenkin vain kuvitella, miten hankalaa väkivallan uhrin on asettua samaan pöytään ikään kuin neutraalisti keskustelemaan ja sopimaan asioista.

Kuten Grönfors (1994) luonnehti miesten tekemää väkivaltaa instrumentaaliseksi väkivallaksi, eli väkivallaksi, jolla pyritään johonkin tavoitteeseen, niin Nyqvist (2001) puhui tämän lisäksi alistamiseen tai kontrolliin tähtäävästä väkivallasta. Onkin jokseenkin ironista, että väkivallastaan puhuvat miehet usein kuvaavat väkivallansa syyksi kontrollin menetyksen. Kuitenkin miehet pystyvät kontrolloimaan väkivallan tapahtumaympäristöä, ajankohtaa sekä väkivallassaan tapahtuvaa voimankäyttöä. (Esim. Nyqvist 2001, Hearn 1998, Holma & Partanen 2008) Tämän voi Nyqvistin (2001) mukaan nähdä osaltaan optimistisena, sillä väkivaltainen käyttäytyminen ei olekaan pelkästään impulssikontrollin puutetta ja se antaa intervention tehneelle työntekijälle mahdollisuuksia työstää asiaa.

Aivan kuin aineistosta käy ilmi, on myös selvää, että usein lapsia käytetään kontrollin

välineenä. Aineistossa eräs työntekijä puhui siitä, kuinka mies saattaa pyrkiä lisäämään kontrolliaan lapsiin, jos hän ei kykene lasten äitiä kontrolloimaan. Käytännön tasolla ymmärrän tämän niin, että isä asettaa vahvasti, ehkä jopa kohtuuttomia, rajoja lapsille, sillä hän ei pysty suoranaisesti kontrolloimaan lasten äitiä. Asetettuja rajoja ylläpidetään sitten vahvalla kurinpidolla, jopa toisinaan väkivaltaisesti. Aineistosta nousee esiin myös tilanne, jossa mies saattaa jättäytyä työskentelystä pois, ja jatkaa kontrollointia äitiin lasten kautta. Tähän olen myös törmännyt lastensuojelussa. Tuntuu, että ero on joillekin niin kipeä, vaikea ja ehkä jopa häpeällinen asia, että käyttäytymiseen tulee jonkinlainen kostomentaliteetti mukaan. Tällöin äidin elämää pyritään hankaloittamaan lasten kautta niin paljon kun mahdollista, niissäkin tapauksissa, joissa oma kiinnostus oman lapsen hoitamiseen on lähes olematonta. Esimerkkinä tästä vaikka sellainen isä, joka saapuu jokaiseen lapsen asioihin liittyvään palaveriin olemaan äidin kanssa eri mieltä, mutta kun olisi isän aika tavata lastaan, niin hänellä onkin aina kovasti muuta kiirettä. Näin mies pääsee kuormittamaan äidin elämää ja samalla laistaa omasta kasvatuksellisesta tehtävästään. Tällaisessa tilanteessa on hyvin harmillista, että isältä jää joko huomaamatta toimintansa vaikutus lapseen tai sitten kyse on yksinkertaisesti välinpitämättömyydestä tai ehkä äidin kontrollointi ajaa lapsen hyvinvoinnin edelle. Lapsi ei kuitenkaan tilanteelle mitään voi ja hankaloittaessaan lapsen äidin elämää, tulee isä hankaloittaneeksi myös lapsensa elämää.

Nyqvistin (2001) mukaan kontrollointi saattaa jatkua vielä pitkään parisuhteen päättymisen jälkeen, saaden usein varsin epätoivoisia muotoja. Tämä kertoo Nyqvistin mukaan miesten riippuvuudesta naiskumppaniin. Toisaalta riippuvuudesta saattaa tulla molemminpuolista, sillä naisten kokema syyllisyys ja turvattomuus voivat pitää heitä kiinni väkivaltaisessa suhteessa.

6.5 Yleinen pohdinta

Tässä kappaleessa arvioin tutkimustani, mietin tutkimukseni sovellettavuutta sekä mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

Tutkimukseni pääkysymys oli, että miten väkivaltatyöntekijät puhuvat miehistä ja maskuliinisuuksista. Mielestäni aineistossa haastatellut työntekijät onnistuivat kuvaamaan työssään kohtaamia miehiä tavoilla, jotka ilmenevät myös parisuhdeväkivaltaan liittyvissä tutkimuksissa, joihin olen viitannut.

En kuitenkaan koe, että oma tutkimukseni on gradun laajuisena erityisen kattava tutkimus aiheesta, mutta esimerkiksi maskuliinisuuden ja väkivallan yhteys tuntuu kovin kiistattomalta. Mies on väkivaltatyön kontekstissa edelleen useimmiten väkivallan tekijä ja nainen uhri. Kuvaukset miehestä vaihtelivat vastuuta siirtävän ja vastuutaottavan välillä, kuin myös muutokseen pyrkivän tai muutosta vastustavan välillä. Usein miehillä oli omaa traumataustaa, johon osaltaan vetosivat selittäessään väkivaltaansa. Niin aineistossa, kun käsittelemässäni tutkimuksessa uhripositioon vetoaminen oli miehelle tyypillinen toimintansa selitysmalli, vaikka myös muita selitysmalleja ilmeni.

Mielestäni tarvitaan lisää tutkimusta ja keinoja siihen, että pojille opetettaisiin nuoresta asti omien tunteiden tunnistamista, ilmaisemista ja hallintaa. Vanhanaikaisesta mieskuvasta tulisi pyrkiä eroon ja antaa miehelle enemmän tilaa muidenkin kuin aggressiivisten tunteiden ilmaisuun. Toisin sanoen maskuliinisuuden hegemonia on haitallista kaikille niille miehille, jotka eivät ole yhteiskunnassa voittajia, valta-asetelman tai patriarkaatin huipulla.

Länsimaissa tasa-arvo on lisääntynyt ja työmarkkinat ovat auenneet kaikille, jolloin perinteisen miehen rooli perheen päänä ja elättäjänä on menettänyt asemansa. Tästä muutoksesta myös miesten epätoivoinen yritys ylläpitää kontrollia esimerkiksi parisuhteessaan mielestäni kertoo. Väkipalta on äärimmäinen keino pyrkiä säilyttämään miehinen valta ja kontrolli (Grönfors 1994, Nyqvist 2001). Lisäksi väkivaltaisten miesten selitykset väkivallalleen, jossa he maalaavat itseään uhripositioon, on tänä päivänä jotenkin kovin tyypillinen suhtautuminen puolusteltaessa omaa, tai oman viiteryhmän toimintaa. Viime aikoina mediassa useampi julkisuudessa oleva mies on antanut ulostuloja siitä, kuinka mies ei enää saa sanoa mitään. Esimerkiksi mediapersoona Jussi

Heikelä sai oman talkshown MTV3-kanavalle, jossa käsitellään hänen mukaansa sitä ”mitä Suomessa saa sanoa ja mitä ei” (Utula, Ilta-Sanomat 25.10.2018). Tätä ennen Kauko Röyhkä oli Helsingin Sanomille ehtinyt todeta, että tänä päivänä ”mies ei oikein saa sanoa enää mitään mielipidettä” (Seppänen, HS 23.10.2018). On totta, että nykyisin internetin ja sosiaalisen median aikakaudella palautetta annetaan suuremmin, kuin aikaisemmin. Kyse ei kuitenkaan ole siitä, etteikö mies saisi yhä sanoa mitä tahansa, mutta sanomistaan joutuu herkemmin vastuuseen. Mielipiteensä ääneen lausujan on varauduttava myös kritiikkiin ja seuraamuksiin. Esimerkiksi Kärämäen kunta purki Frosteruksen koulun rehtorin virkasuhteen, sillä hän oli vähätellyt seksuaalista häirintää Ylen MOT:n kyselyssä, verraten häirintää kouluruokaan, joka ”pitää vain kestää” (Nykänen/Hinkula, Yle 17.9.2018).

Mielestäni nämä ”enää mitään ei saa sanoa” lausunnot ja keskustelu haiskahtaa uhriutumiseen ja toki ajan muutokselle, jossa miehinä ylivalta kyseenalaistetaan. Uhriutua voi valtamediassa toki vielä suuremminkin. Yksi esimerkki tämänkaltaisesta ulostulosta löytyy YLE:n Kioski ohjelman Youtube -kanavalle sisältöä tekevän Aleksin Rantamaan videosta ”Valkoinen heteromies – Lievästi ärsyttävää” (Rantamaa, 1.11.2018). Rantamaan mukaan video liittyy Sekaisin -projektiin, jolla pyritään ehkäisemään nuorten miesten syrjäytymistä. Projektia varten on luotu nettisivustot, jossa nuoret pääsevät keskustelemaan Sekaisin-chatissa arkipäivisin mielenterveyden ammattilaisten sekä koulutettujen vapaaehtoisten kanssa (sekaisin247.fi).

Rantamaan video käsittelee kuitenkin nuorten miesten syrjäytymistä hyvin löyhästi. Rantamaan mukaan yksi syy nuorten miesten syrjäytymiseen on se, että valkoisia heteromiehiä syyllistetään kaikesta maailman pahasta. Rantamaa toteaa, että ”vaikka et olisi eläessäsi tehnyt mitään pahaa, kaikki on silti sinun vikasi” ... ”koska olet valkoinen heteromies”. Rantamaa tunnistaa jollain tapaa, että olemassa olevat valtarakenteet vaikuttavat ja toteaa, että valkoiset miehet ovat pitäneet valtaa kautta historian, mutta argumentoi hänen itsensä olevan yksilö ja vastuussa vain omista toimistaan. Rantamaa kokee, että häneen on kohdistettu ennakkoluuloja johtuen hänen ihonväristä, sukupuolesta ja seksuaalisesta suuntautumisesta.

Se mikä Rantamaalta jää ymmärtämättä, ovat kuitenkin juuri ne yhteiskunnassa vaikuttavat valtarakenteet ja kuinka ne ovat historian saatossa muodostuneet. Hän ei huomaa hyötyvänsä näistä valtarakenteista edelleen. Hän ei myöskään mainitse tarkemmin, että ketkä ovat valkoista heteromiestä haukkuneet tai syyllistäneet, paitsi

mainitsee joidenkin feministien osallistuvan siihen. Feminismissä valtarakenteita nostetaan nimenomaan näkyväksi, mutta jostain syystä Rantamaa tuntuu loukkaantuneen siitä, että joku on jossain todennut valkoisen miehen olevan yhä valtarakenteiden huipulla. Rantamaa päätti kuitenkin tehdä itsestään ja muista valkoisista heteromiehistä videossaan uhreja, näkemättä vähemmistöihin edelleen kohdistuvaa niin arkipäiväistä, kuin rakenteellistakaan rasismia. Esimerkiksi hiljattain Euroopan unionin perusoikeusviraston julkaisemassa Euroopan jäsenmaita koskevassa ”Being Black in the EU” tutkimuksessa Suomi oli kaikkein rassistisin maa kyselyssä mukana olleiden 12 EU-maan joukosta (Second European Union Minorities and Discrimination Survey – Being Black in the EU, 2018). Rantamaa sanoo kohdanneensa ennakkoluuloja ihonvärinsä perusteella, mutta ei vaikuta siltä, että hän osaisi silti asettua muiden rasismia tai ennakkoluuloja kokevien asemaan. Hänelle valkoinen heteromies on nostettu syypääksi kaikkeen, joten he ilmeisesti myös kärsivät eniten. Rantamaa toivoi videollaan, että häntä ja muita valkoisia heteromiehiä ei kohdeltaisi monoliittina. Nimenomaan ahtaasta miehen mallista hän olisi voinutkin syrjäytymistä ajatellen puhua, eli esimerkiksi hegemonisesta maskuliinisuudesta ja mieheen kohdistuvista kulttuurisista odotuksista. Keskustelu ja tutkimus maskuliinisuuksista on tärkeää, jotta käsitys miehestä ja siitä millainen miehen tulee olla laajentuisi. Miehet eivät todellakaan ole monoliitti, vaikka meitä yritettäisiinkin tiettyyn muottiin koulia.

Julkiseen keskusteluun toivoisi enemmän avauksia siitä, että mies saa olla sellainen mies, kun haluaa, kunhan ei vahingoita muita tai vaadi muilta samanlaista mieheyttä. Sen sijaan saamme edelleen lukea kolumneja siitä, kuinka miehen tulee olla maskuliininen alfa mies, sillä sitä naisetkin haluavat. Tätä näkökulmaa Iltalehden kolumnisti Sanna Ukkola toi esiin kirjoituksessaan ”Mies – ole mies, äläkä tahdoton lapatossu!” (Ukkola, Iltalehti 6.2.2020). Ukkola kertoo kolumnissa naisten ihannemiehen olevan Indiana Jonesin kaltainen ”huippuälykäs arkeologi, joka taistelee yläkroppa paljaana pahiksia vastaan ja lassoaa naisia piiskallaan syleilyynsä.”. Ukkola kuvaa naisten haluavan kumppanikseen maskuliinisen miehen, eikä ”henkisesti kastroitua tossukkaa”. Ukkola luo kuvan, että on olemassa joko vahvoja maskuliinisia alfa miehiä, tai sitten heikkoja beta miehiä, jotka ”purskahtavat itkuun joka kerta, kun vegaanipihvi loppuu Alepasta”. Nämä epämaskuliiniset miehet ovat Ukkolan mukaan ”ylikilttejä ovimattoja” ja ”tahdottomia puudeleitä”. Ukkolan kirjoitus on karua luettavaa ja varmasti tarkoitettu provosoimaan. Kolumni päättyy lauseeseen ”Miehet eivät tarvitse lisää feminismiä, he tarvitsevat lisää maskuliinisuutta.”. Näin Ukkola tulee paljastaneeksi hänen ajattelevan, että

maskuliininen mies ei voisi olla feministi, ja toisaalta siis feminismin tekevän miehestä heikon ja tahdottoman, joka saattaa ”kyynelehtiä soijalattensa ääressä ja pohtia Rennossa feministiryhmässä, kuinka hän itse voisi synnyttää.”. Ukkola ei näe ongelmaa kuvatessaan tietynlaisen miehisyyden olevan oikeanlaista ja tavoiteltavaa, vaikka sen ihanteen tavoittaminen olisikin käytännössä mahdotonta. Samalla hän vahvistaa ongelmallista ajatusta siitä, että vain maskuliininen, erityisen miehekäs mies, on vastakkaisen sukupuolen mielestä haluttava. Vaikka tämä ehkä onkin Ukkolan oma miesihanne, käsitystä ei voida yleistää. Lisäksi Ukkolan tulisi huomioida, että poikkeaminen maskuliinisuuden hegemoniasta on itseasiassa edelleen huomattavasti rohkeampaa, kun pyrkiminen täyttämään perinteisiä odotuksia miehisyydestä. Poikkeamalla niistä kulttuurisista odotuksista, joita miehelle asetetaan, joutuukin edelleen lähinnä haastetuksi tai pilkatuksi, kuten Ukkola itsekkin tekee kolumnissaan. Ukkola sai kirjoituksessaan myös väärin sen, että feminismi tekisi miehistä ”tahdottomia” tai ”ylikiltejä”, sillä feministit nimenomaan pyrkivät tuomaan esiin vallitsevia valtarakenteita ja purkamaan niitä, toisin sanoen haastamaan olemassa olevaa järjestelmää nostamalla esiin siinä olevia epäoikeudenmukaisuuksia. Ukkola sekoittaa myös, että feministisyys ei tarkoita feminiinisyyttä, mutta sen sijaan näyttää kyllä, miten paljon hän itse arvostaa feminiinisiksi ajattelemiaan piirteitä.

#Metoo -liike on ollut merkittävä siinä, että se on nostanut hyvin esille naisiin kohdistuvan seksuaalisen häirinnän määrän, eli tuonut esiin, miten se on hyvin arkipäiväistä ja kohdistuu eri ikäisiin naisiin ja tyttöihin ympäri maailman. Seksuaaliseksi häirinnäksi määritellään mm. asiattomia vartaloon tai seksuaalisuuteen kohdistuneita huomautuksia, seksin ehdottamista epäasiallisessa yhteydessä, kaksimielisiä vitsejä ja härskejä puheita, jotka tuntuvat loukkaavilta sekä fyysistä lähentelyä (Sosiaali- ja terveysministeriö: tasa-arvobarometri 2017). Kaikki eivät ole olleet kuitenkaan #Metoo -liikkeestä mielissään. Yleinen kritiikin aihe on ollut, että miksi vasta nyt naiset ovat uskaltaneet kertoa kohtaamastaan seksuaalisesta häirinnästä, vaikka se olisi tapahtunut vuosia sitten. Toki tässä ei kritiikin antaja ymmärrä, että #Metoo -liikkeen tarkoitus on nimenomaan rohkaista naisia ylipäättään kertomaan kokemastaan häirinnästä, oli se tapahtunut sitten milloin tahansa. Suomessa paljon keskustelua herätti kirjailija Pirkko Saision kommentit Verkkouutisissa (Schauman, Verkkouutiset 1.7.2018), jossa hän kertoi näkemyksiään Lauri Törhösen ja Aku Louhimiehen tapauksiin. Saision mukaan Törhöstä syytettiin seksuaalisesta häirinnästä ja Louhimiestä

”kyseenalaisista (ohjaus)metodeista”. Saision mielestä kyseessä on silloin kaksi eri asiaa, mutta syytökset ovat menneen kuitenkin ”samaa piikkiin” eli hänen mukaansa molempia on syytetty käytännössä samasta asiasta. Saisio puolustikin Louhimiestä haastattelussa todeten, että kaikki nämä syytökset tulivat Louhimiehelle itselleen ”puun takaa”, siis ikään kuin Louhimies itse olisi täysin kyvytön arvioimaan omia menetelmiään. Saisio nostaa Louhimiestä uhrin asemaan, kun toteaa, että Louhimiestä syyttäneet näyttelijät ”pitivät itseään varmasti aika rohkeina”, mutta Saision mielestä ei ole ”kauhean rohkeaa huutaa kuorossa”. Internet keskusteluissa laajemminkin oli havaittavissa, että joillakin ihmisillä oli huoli Louhimiehen uran jatkosta, kuin puolestaan vaikkapa siitä, mitä henkisiä traumoja Louhimiehen menetelmät saattoivat näyttelijöihin jättää. Louhimies itse pyysi julkisesti metodejaan anteeksi mm. Ylen A-studiossa 19.3.2018.

Yleisesti ottaen miehet ovat pelänneet #Metoon johtavan siihen, että seksuaaliseen häirintään syyttömiä miehiä tullaan syyllistämään, jonka jälkeen heidän elämänsä on pilalla, olivat he sitten tehneet oikeasti mitään tai eivät. Seksuaalisen häirinnän ollessa tilastojen valossa todella yleistä näyttää enemmän kuitenkin siltä, että hyvin harva mies joutuu seksuaalisesta häirinnästä koskaan vastuuseen. Tasa-arvobarometrin 2017 mukaan 38% kaikista naisista on kokenut Suomessa seksuaalista häirintää ja 56% kaikista alle 35-vuotiaista naisista. Miehistä 17% on kohdannut seksuaalista häirintää. Valtaosa häirintää kokeneista naisista olivat kokeneet häirintää miehiltä, kun taas miesten tapauksessa he kertoivat naisia useammin kokeneensa häirintää sekä miesten, että naisten taholta. En löytänyt tilastoa, kuinka monta miestä on saanut tuomion seksuaalisesta häirinnästä, enkä siitä, montako miestä on epäilty seksuaalisesta häirinnästä, mutta otsikoihin nousseet häirintätapaukset edustavat joka tapauksessa jäävuoren huippua ilmiön yleisyyteen liittyen. Lisäksi epäilen, että koska seksuaalisesta häirinnästä ei ole tullut juurikaan seuraamuksia häirinnän tekijöille, on se osaltaan mahdollistanut näin laajan seksuaalisen häirinnän kulttuurin muodostumisen. Voisi myös sanoa, että jokainen tuntee lähipiiristään jonkun naisen, jota on seksuaalisesti häiritty, mutta harva tuntee miehen, jota on syytetty seksuaalisesta häirinnästä. Tässä mielessä paniikki siitä, että kaikki miehet ovat vaarassa joutua syytetyn penkille onkin absurdi.

Näiden pohdintojen jälkeen jatkotutkimus siitä, kuinka valta-asemassa olevat näyttävät tekevän itsestään uhreja näin mahdollisesti oikeuttaakseen ja jatkaakseen omaa sortoaan, voisi olla hyvin kiinnostavaa sekä tarpeellista. Etenkin, kun ilmiö näyttäytyy myös

maailman mittakaavassa merkittävällä tasoilla, jos rupeaa tarkastelemaan esimerkiksi Yhdysvaltojen presidentti Donald Trumpin toimintaa. Trump on muun muassa asettanut itsensä vaalihuijauksen uhriksi jo ennen 2020 presidentin vaaleja, väittäessään, että laajennetusti postitse tapahtuva äänestäminen on Demokraattien keino pyrkiä voittamaan vaalit vilpillisesti. Samalla Trump ei ole sitoutunut rauhanomaiseen vallanvaihtoon, mikäli häviää vaalit. (Mäkkynen, Helsingin Sanomat 25.9.2020, STT, Ilta-Sanomat 30.9.2020). Tällaisen puheen voi katsoa olevan uhka demokratialle ja se tekee siitä hyvin huolestuttavaa.

LÄHTEET

Aseistakieltäytyjäliitto. Saatavilla: <<http://www.akl-web.fi>>, luettu 23.10.2020

Connell, R.W. (1995). *Masculinities*. Berkeley: University of California Press.

Etienne G. Krug, Linda L. Dahlberg, James A. Mercy, Anthony B. Zwi ja Rafael Lozano (2005). *Väkivalta ja terveys maailmassa: WHO:n raportti*.

Grönfors, M. (1994) *Miehinen kulttuuri ja väkivalta*. Teoksessa: Sipilä & Tiihonen: *Miestä rakennetaan, maskuliinisuutta puretaan*. Vastapaino, Tampere.

Heiskanen M., Piispa M., (1998). *Usko, toivo, hakkaus*. Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta. Tilastokeskus, Helsinki.

Helsingin Sanomat (23.10.2018): ”Mies ei oikein saa sanoa enää mitään mielipidettä” - Feministit voisivat rauhoittua, sanoo Kauko Röyhkä ja nauttii, kun some kuohahtaa. Kirjoittaja: Arttu Seppänen. Saatavilla: <<https://www.hs.fi/paivanlehti/23102018/art-2000005872969.html>>, luettu 23.10.2020

Hirsjärvi S., Hurme H., (2009). *Tutkimushaastattelu – Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Gaudeamus Helsinki University Press.

Holma J. & Partanen T. (2008). *Lähisuhdeväkivalta tutkimuskohteena*. Teoksessa: Sevonen & Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*.

Husso M. (2003) *Parisuhdeväkivalta. Väkivallan aika ja tila*. Vastapaino, Tampere.

Husso M. & Virkki T., (2008) *Sukupuolittunut luottamus ja väkivalta parisuhteissa*. Teoksessa: Sevonen & Notko (toim.) *Perhesuhteet puntarissa*.

Husso M., Mänttari-van der Kuip M., Mäntysaari M., Kotiranta T. (2015, toim.) *Väkivaltatyö Itä-Suomessa*. THL

Husso M., Virkki T., Notko M., Holma J., Laitila A., Mäntysaari M., (2011) Making sense of domestic violence intervention in professional health care. Saatavilla: <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1365-2524.2011.01034.x>>

Hänninen J., (2004). Sosiaalityön miehet ja huoltapitävä valta. Teoksessa: Kuronen, Granfelt, Nyqvist, & Petrelius (toim.), *Sukupuoli ja sosiaalityö: sosiaalityön tutkimuksen 3. vuosikirja*. (s. 101-130). Jyväskylä: PS-kustannus.

Ilta-Sanomat (25.10.2018): Jussi Heikelän uusi talk show alkaa: ”Mitä Suomessa saa sanoa ja mitä ei”. Kirjoittaja: Utula Katri. Saatavilla: <<https://www.is.fi/tv-ja-elokuvat/art-2000005876118.html>>, luettu 23.10.2020

Ilta-Sanomat (30.9.2020): Trump väitti postiäänestyksen johtavan huijaamiseen. Kirjoittaja: STT. Saatavilla: <<https://www.is.fi/ulkomaat/art-2000006653040.html>>, luettu 23.10.2020

Jokinen A., (2010). Kriittinen mies- ja maskuliinisuustutkimus. Teoksessa: Saresma, Tuija, Rossi, Leena-Maija, Juvonen, Tuula, (toim.), *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino.

Jokinen A., (2000). Panssaroitu Maskuliinisuus. Tampere University Press, Tampere.

Jokinen A., (2017). Maskuliinisuus ja väkivalta. Teoksessa: Niemi, Johanna, Kainulainen, Heini, Honkatukia, Päivi, (toim.), *Sukupuolistunut väkivalta*. Tampere: Vastapaino

Keskinen, S. (2005). Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. sukupuoli, valta ja kielelliset c. Tampere University Press.

Kimmel, M, Hearn, J. and Connell, R. (2005). Handbook of Studies on Men and Masculinities. California: Sage Publications.

Laine, T. (2005) Turvakotityön käytännöt, asiantuntijuus ja sukupuolen merkitykset. Helsinki: Yliopistopaino.

Nyqvist, L. (2001). Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos. Painosalama Oy, Turku.

Nyqvist, L. (2004). Sukupuoli parisuhdeväkivallan ammatillisessa kohtaamisessa. Teoksessa: Kuronen, Granfelt, Nyqvist, & Petrelius (toim.), *Sukupuoli ja sosiaalityö: sosiaalityön tutkimuksen 3. vuosikirja*. (s. 101-130). Jyväskylä: PS-kustannus.

Mäkkynen Pekka (Helsingin Sanomat 25.9.2020) ”Playboy-lehden kirjeenvaihtajan kysymys Trumpille käynnisti keskustelun Yhdysvaltain demokratian tilasta”

Ojala H., Pietilä I., (2013). Miehistä puhetta. Miehet, ikääntyminen ja vanhenemisen mallit. Suomen yliopistopaino Oy, Tampere.

Rauhala, Pirkko-Liisa & Virokannas, Elina (2011) Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa Pehkonen, Aini & Väänänen-Fomin, Marja (toim.) *Sosiaalityön arvot ja etiikka*. PS -kustannus: Jyväskylä 2011, 235–255.

Rantamaa, Aleksi (YLE 1.11.2018): Valkoinen heteromies – Lievästi ärsyttävää. Toim. Yle Kioski. Saatavilla <<https://www.youtube.com/watch?v=LmC2piwvv98>>, Viitattu 8.11.2018

Riski, Taina., (2009). Naisiin kohdistuva väkivalta ja tasa-arvopoliittika. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä

Second European Union Minorities and Discrimination Survey – Being Black in the EU, ks.: <https://fra.europa.eu/en/publication/2018/eumidis-ii-being-black>

Sipilä J., (1994). Miestutkimus - säröjä hegemonisessa maskuliinisuudessa. Teoksessa: Sipilä & Tiihonen (toim.). *Miestä rakennetaan, maskuliinisuuksia puretaan*. Vastapaino, Tampere.

Sosiaali- ja terveysministeriö: Tasa-arvobarometri 2017. Saatavilla: <<https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-tila/vakivalta-ja-hairinta/seksuaalinen-hairinta>>

Säävälä H., (1999). Mieheyden psykologiaa. Teoksessa: Jokinen (toim.) *Mies ja muutos*. Tampere University Press.

Talentia (sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö): Saatavilla: <<http://www.talentia.fi/talentia/jasenisto>> , luettu: 25.10.2020

Ukkola, Sanna (6.2.2020) ”Mies – ole mies, äläkä tahdoton lapatossu! ”. Kolumni. Iltalehti. Saatavilla: <<https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/ab2389aa-c6fb-4e89-8ccf-ded378f06602>>, luettu 23.10.2020

Verkkouutiset (1.7.2018) ”Pirkko Saisio arvostelee me too -kampanjaa: ”Ei ole kauhean rohkeaa huutaa kuorossa”. Kirjoittaja: Schaumann S. Saatavilla: <<https://www.verkkouutiset.fi/pirkko-saisio-arvostelee-me-too-kampanjaa-ei-ole-kauhean-rohkeaa-huutaa-kuorossa/>>, luettu 23.10.2020

YLE (17.9.2018): ”Kärsämäki antoi potkut seksuaalista häirintää kouluruokaan verranneelle rehtorille – koulu ei halua leimaantua kohun vuoksi”. Kirjoittajat: Hinkula E., Nykänen M. Saatavilla: <<https://yle.fi/uutiset/3-10405530>>, luettu 23.10.2020

LIITE 1.

HAASTATTELURUNKO

1. Millaista parisuhde- ja lähisuhdeväkivaltaa kohtaatte työssänne? Kuinka suurella osalla asiakkaista on taustalla parisuhde- tai lähisuhdeväkivaltaa? Kysyttekö kaikilta asiakkailta parisuhde- tai lähisuhdeväkivallasta järjestelmällisesti?
2. Millaisia parisuhde- ja lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen menetelmiä (yksilötapaamisia, paritapaamisia, ryhmiä) käytätte?
3. Mitkä asiat ovat haastavimpia väkivallan tunnistamisessa ja puuttumisessa? Miten lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen tulisi hoitaa?
4. Mitkä ovat pariterapian mahdollisuudet väkivaltaan puuttumisessa? Milloin pariterapiaa voi tehdä, milloin ei? Mitkä ovat teidän kokemukset? Onnistumiset? Epäonnistumiset?
5. Mitä riskejä näette parisuhde- ja lähisuhdeväkivaltaan puuttumisessa (sen tunnistamisessa, puheeksi ottamisessa, hoitamisessa ja tarvittavien palveluiden piiriin ohjaamisessa)?